წაგაში ნიჩა

2002

ნანაში ნინა

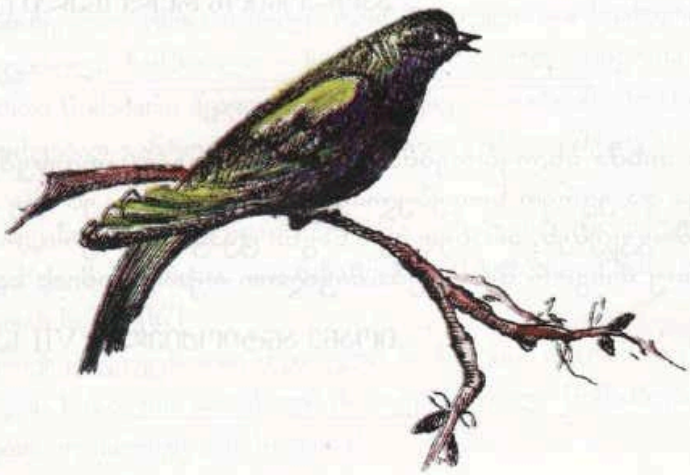

თბილისი — 2002

„კოლხებს ოდესღაც დამწერლობა ჰქონიათ."

ჰეროდოტე (V ს. ძვ.წ.ა.)

„კოლხებს შენახული აქვთ მამათაგან ნაწერი კვირბები, რომლებზეც ირგვლივ მოგზაურებისათვის ნაჩვენებია ზღვისა და ხმელეთის ყველა გზა და საზღვარი."

აპოლონიოს როდოსელი (IV ს.)

„იასონმა და მისმა მხლებლებმა, პონტოს ზღვით კოლხებს მოღონეულებმა, მოიპოვეს მედეა და ეგრეთ წოდებული ოქროს სანმისი. ეს ისე არ იყო, როგორც პოეტურად გადმოგვცემენ, არამედ იყო ნიგნი ტყავზე ნაწერი, რომელიც შეიცავდა იმის აღწერას, თუ როგორ შეიძლება მივიღოთ ოქრო ქიმიის საშუალებით."

იოანე ანტიოქიელი (VII ს. ძვ.წ.ა.)

„კოლხეთში, ფოთის მახლობლად IV საუკუნის პირველ ნახევარში არსებულა რიტორიკული სკოლა, სადაც განათლება მიუღია თემისტიოსის. ფოთის მახლობლად არსებულ რიტორიკულ სკოლაში განათლება მიუღია აგრეთვე თემისტიოსის მამას, ევგენიოსს, რომელიც შემდეგ ფილოსოფიის განთქმული მასწავლებელი იყო კონსტანტინოპოლში. თემისტიოსი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ კოლხეთი უაღრესად კულტურული ქვეყანაა და იგი მეცნიერებისა და ხელოვნების („მუზების ტაძარს") ნარმოადგენს."

სიმონ ყაუხჩიშვილი

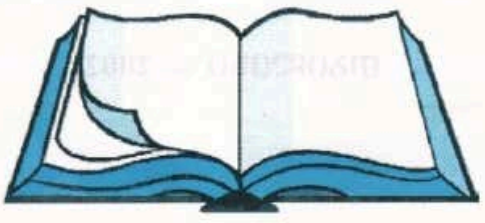

შესავალი

„მეგრული ენა არის მეგრული ენა; იგი ლინგვისტურად არ არის კილო, არც დიალექტი, მაგრამ ამავე დროს მეგრული მჭიდროთ დაკავშირებულია ქართულთან; ქართული ენის ძმა ენა არის და ქართულის მეცნიერულად შესასწავლად, დიახ, საჭიროა მეგრულის გამოწვლილვა.“

აკად. ნ. მარი

ჩემო პატარა მკითხველო, უნდა იცოდე, რომ მეგრული და სვანური ქართველური ენებია და ჩვენი საყვარელი სამშობლო - საქართველო, კოლხ-იბერთა ქვეყანაა. კოლხებსა და იბერებს ერთი წინაპარი ჰყავდათ, ერთი ფესვიდან არიან ამოზრდილნი და დღესაც სხვადასხვა კუთხეებად განტოტილნი, ისე როგორც ხეთა შტოები, ერთი ფესვიდან იკვებებიან.

ქართველი ერის აკვანი შორეულ ალაში დაირწა და დღესაც შორეული წარსულიდან ისმის ყველაზე საყვარელი მელოდია: „ია ნანა, მარდუ (მოზარდი) ნანა, ია ნანინა“... ნანა ხომ კოლხურად დედას ნიშნავს?!

თავდაპირველად იქნებ გეუცხოოთ მეგრული სიტყვები, მაგრამ უცხო არ არის. ის ძველისძველია, თქვენი სისხლით ნათესავების, თქვენი აიელი წინაპრების ხმებია; როცა უკეთ გაიცნობიერებთ, თვითონვე დარწმუნდებით ამაში.

სწორედ ამ რწმენით შეიქმნა მეგრული ენის თვითმასწავლებელი. ეს მხოლოდ პირველი ცდაა. მისი გაღრმავება, დახვეწა და სრულყოფა მომავლის საქმეა. ჩვენ კი გტოვებთ რა უძველესი კოლხეთის კარიბჭესთან, გვინდა დაგემშვიდობოთ დუტუ მეგრელის თქვენთვის კარგად ცნობილი ლექსით:

„მე პატარა ქართველი ვარ,
კავკასიის მთების შვილი
და განცხრომით სხვაგან ყოფნას
მირჩევნია აქ სიკვდილი.

ქართლ-კახეთი, იმერეთი,
გურია და სამეგრელო,
ყველა ჩემი სამშობლოა,
საყვარელი საქართველო“.

ერთბგერიანი სიტყვები მეგრულში

მეგრულ მეტყველებას 36 ბგერა შემორჩა, აქედან 6 ხმოვანია: **ა, ე, ი, ო, უ, გ**. ისეთი ბგერები, როგორიც არიან **გ, ც, ჲ** თანამედროვე ქართულში არ იხმარება.

ბგერა **ც** მყივანა - **ყ**-ს მსგავსად გამოითქმება. ხმოვანი გ კი რეზონანსის მქონე ბგერაა, ერთხელ ჩამოკრული სიმის მსგავსად ხანგრძლივი ჟღერადობის მიმცემი და იგი ყოველთვის გვევლინება რეზონატორის როლში.

მეგრულ ლექსიკაში რეზონატორი ბგერის **გ** მეშვეობით დღესაც უხვად არის შემორჩენილი ერთბგერიანი სიტყვები, რაც, ალბათ, ადამიანის მეტყველების პირველსაწყისებთან გვაახლოებს. ზოგიერთი ბგერა რეზონატორი ბგერის დართვის გარეშეც გარკვეულ სიტყვას გამოხატავს.

აი ისინიც:

ა - აგერ
ბგ - დაბმულია
გგ - გავს
ე - ეგერ
ზგ - მოზილა
თგ - დათოვა
ი - იმ
კ - ქინქლი
ლ - ვარდება
მგ - რა
ნგ - ყურძნის წვენი
პგ - მამყოფა
ჟგ - ზევით
სგ - ჩუმად
ტ - ცური
ფგ - ადულდა
ქგ - დაფქვა
ცგ - ქნას
შ - ახსოვს
შგ - მოქსოვა
ჩ - აჭამა
ც - ქვირითი
ძგ - დევს
წ - წელს
წგ - წოვა
ჭ - ნაწლავი
ხგ - შობა

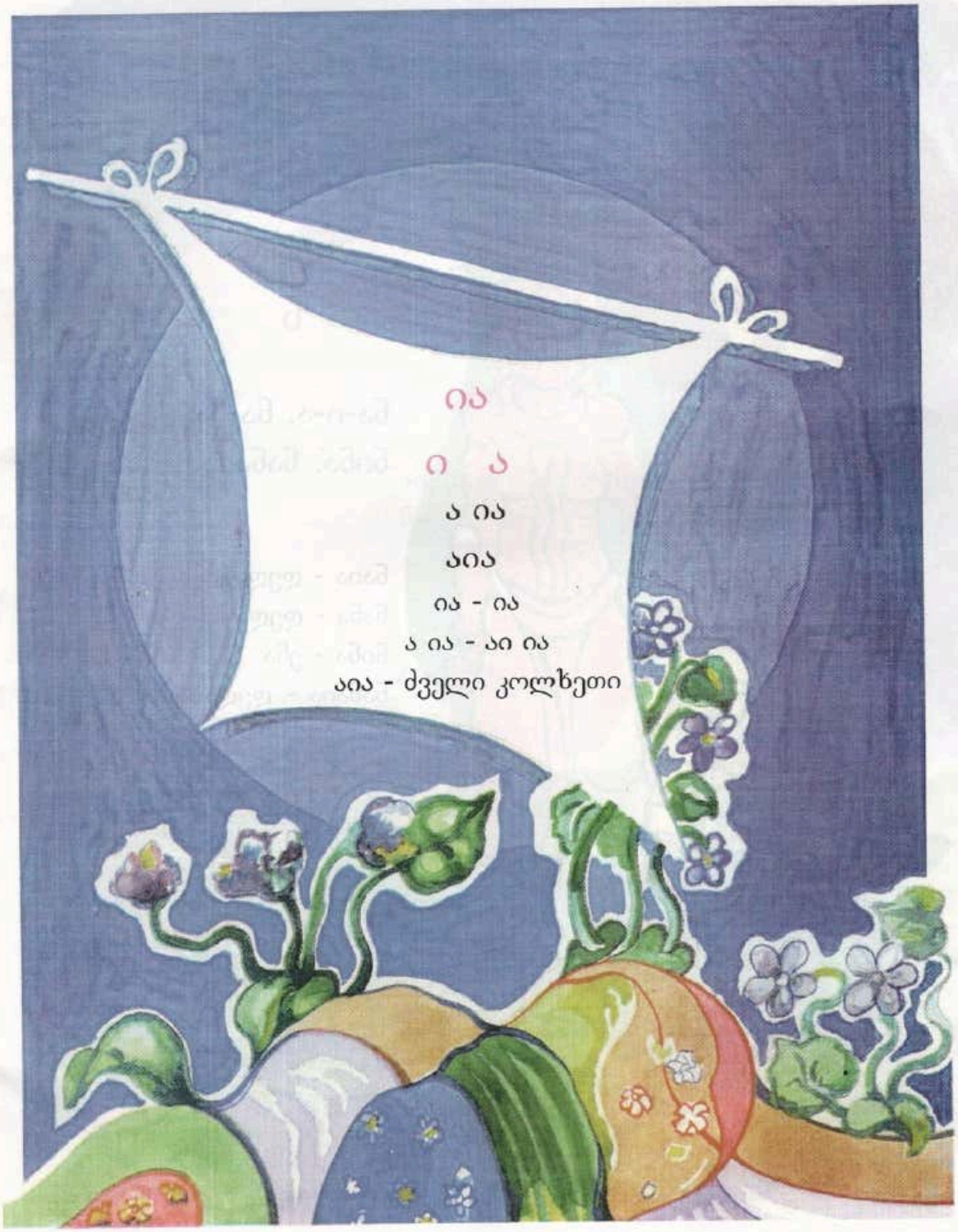

ია

ი ა

ა ია

აია

ია - ია

ა ია - აი ია

აია - ძველი კოლხეთი

ნაია

ნ

ნა-ი-ა. ნა-ნა.
ნინა. ნანაია.

ნაია - დედიკო
ნანა - დედა
ნინა - ენა
ნანაია - დედასამშობლო

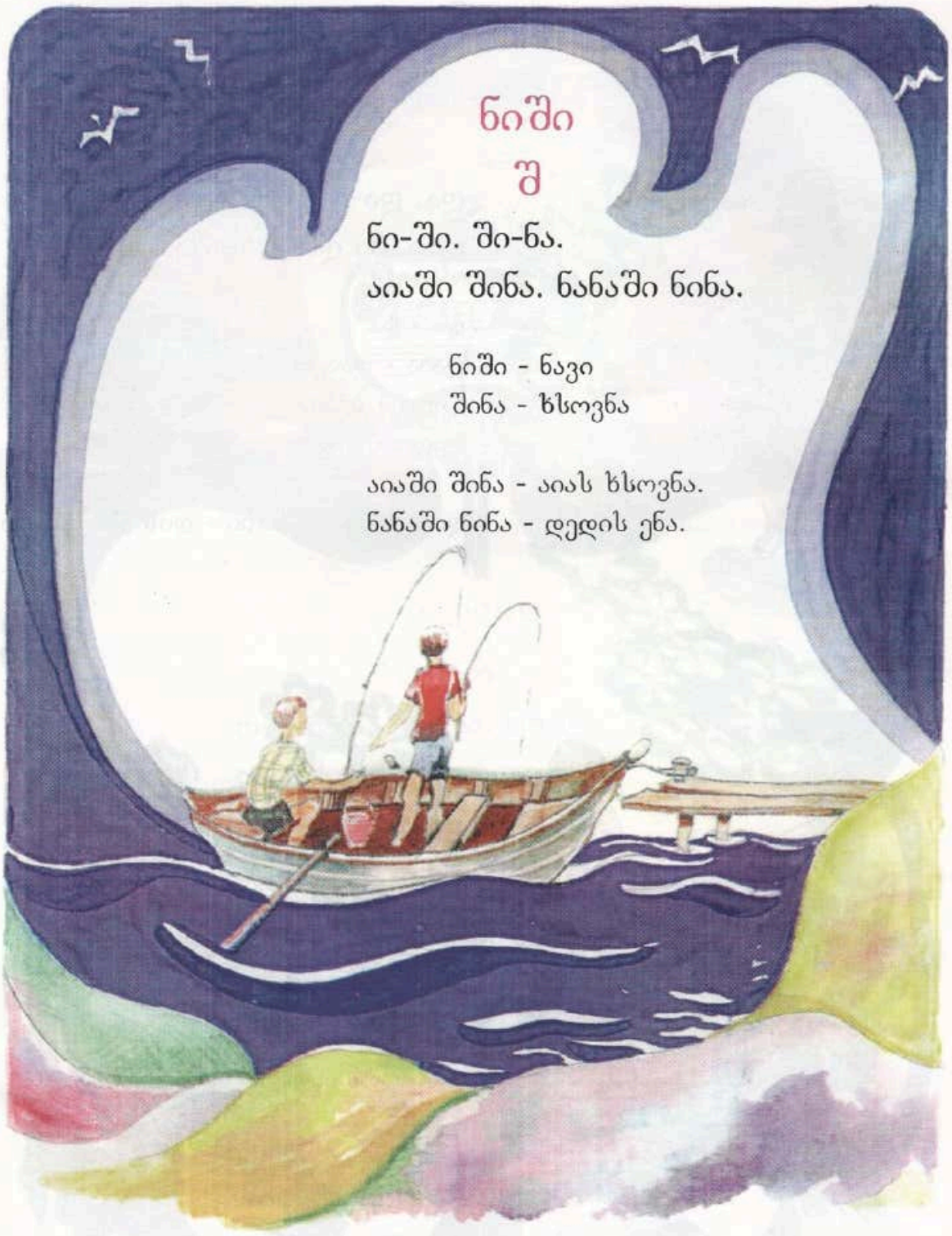

ნიში
შ

ნი-ში. ში-ნა.
აიაში შინა. ნანაში ნინა.

ნიში - ნავი
შინა - ხსოვნა

აიაში შინა - აიას ხსოვნა.
ნანაში ნინა - დედის ენა.

დ
დ

დ. დ-ი-ა. დ-დი. დი-დი.
დაიაში დიდი ნიში.

დ - დ
დაია - დაიკო
დადი - ბებია
დიდი - დიდი

დაიაში დიდი ნიში - დის დიდი ნავი.

ოდოია

ო

ო-დო-ი-ა. ო-და. ნო-დი.

ოდიში. დიო. ონდო.

დადიში ნოდი.

ოდოია - ძველი კოლხური სიმღერა
ოდა - ხის სახლი
ნოდი - დამხმარე მუშები
ოდიში - სამეგრელოს სახელწოდება
დროის ერთ პერიოდში
დადიში ნოდი - ბებიას დამხმარე მუშები.

ხაია

ხ

ხა-ი-ა. დი-ხა. ნა-ხო-ნა.
ნახონა დიხა.

ხაია - ჭაობის მცენარე
დიხა - მიწა
ნახონა - ნახნავი

ნახონა დიხა - ნახნავი მიწა.

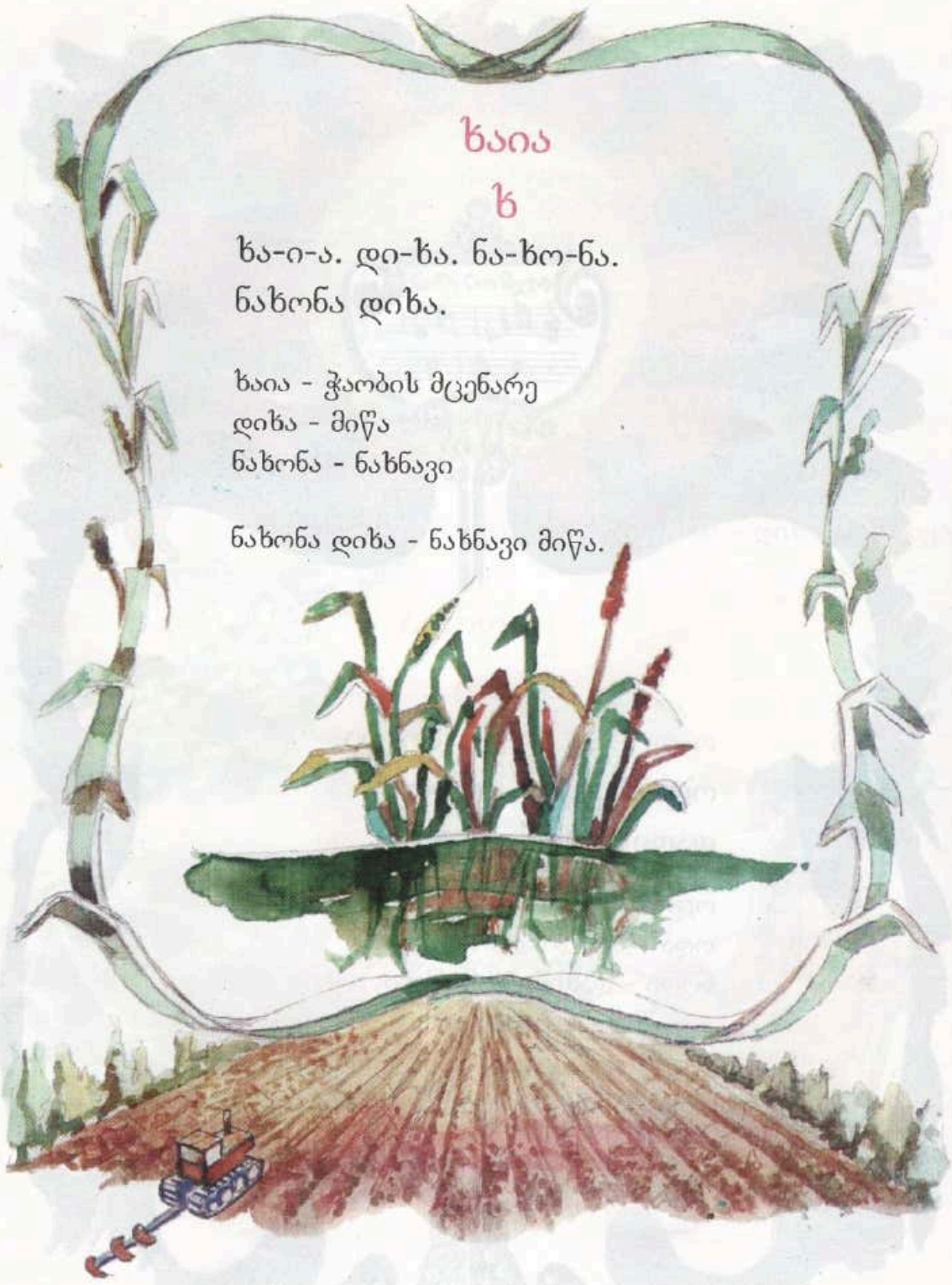

ჯა

ჯ

ხო-ჯი. ხინ-ჯი. ჯინ-ჯი. ჯი-ჯი.
დიდი ჯიხა. ჯიჯიში ხოჯი.

ჯა - ხე
ხოჯი - ხარი
ხინჯი - ხიდი
ჯინჯი - ძირი
ჯიჯი - ბიძა

დიდი ჯიხა - დიდი ციხე.
ჯიჯიში ხოჯი - ბიძას ხარი.

კოკი

კ

კო-კი. ჯი-კი. კო-ხა.
კონკა. დიკოხონი. ხინკი.
დიდი კოკი.

კოკი - კუნძული
ჯიკი - კუნძი
კოხა - ტყემლის წვენი
კონკა - მწვერვალი
დიკოხონი - დალმართი
ხინკი - ფიჩხი

თიკი

თ

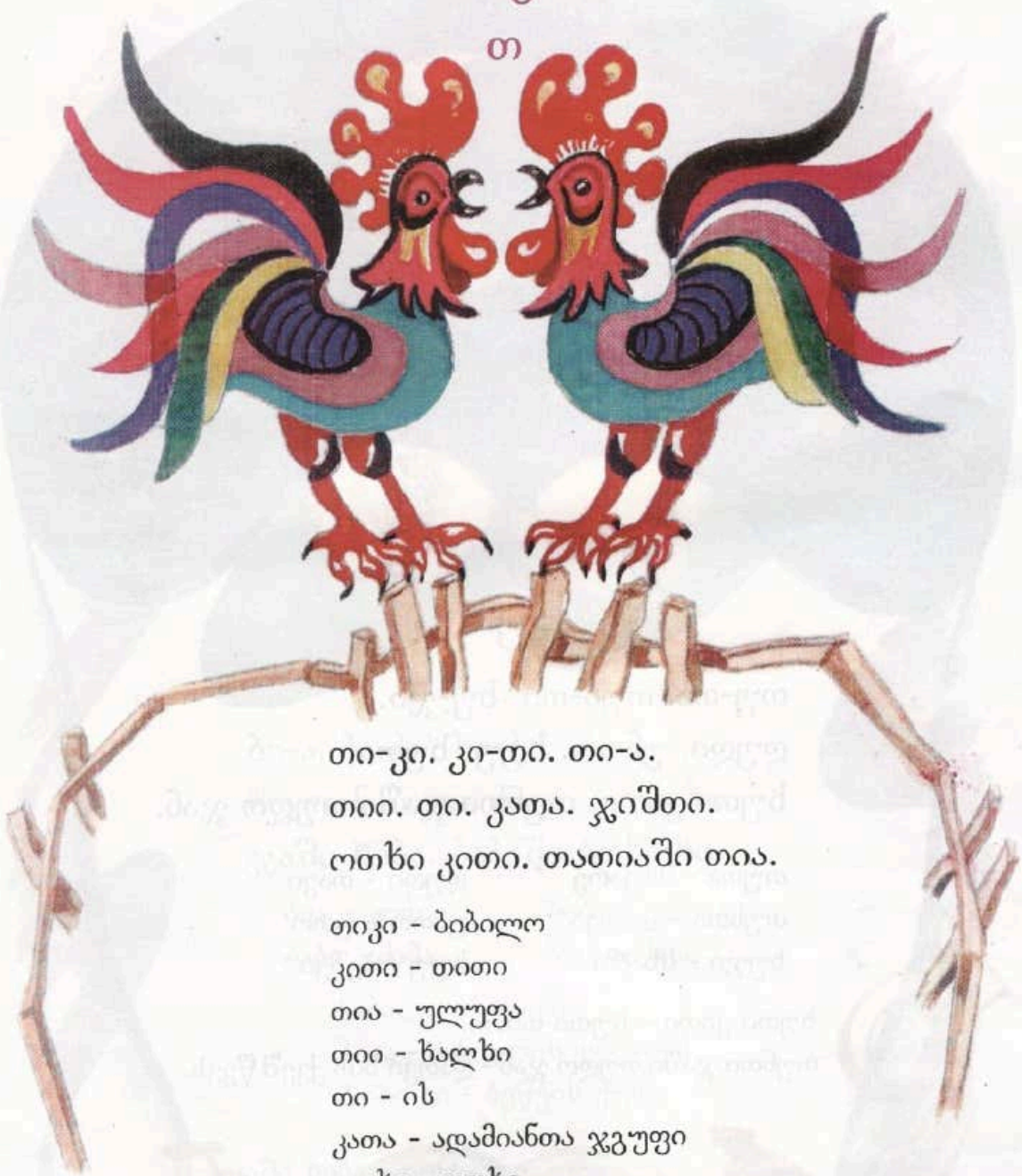

თი-კი. კი-თი. თი-ა.
თიი. თი. კათა. ჯიშთი.
ოთხი კითი. თათიაში თია.

თიკი - ბიბილო
კითი - თითი
თია - ულუფა
თიი - ხალხი
თი - ის
კათა - ადამიანთა ჯგუფი
ოთხი - ოთხი

ჯიშთი - მყინვარი
ოთხი კითი - ოთხი თითი
თათიაში თია - თათიას ულუფა.

თუთა

უ

თუ-თა. თუნ-თი. ხუ-ჯი.
დუდი. უნთო. ხუუ. ხუთი.
ხუთი კითი. თუნთი ჯაში თუდო ჯან.

თუთა - მთვარე
თუნთი - დათვი
ხუჯი - მხარი
დუდი - თავი
უნთო - უთო
ხუუ - პეშვი

ხუთი კითი - ხუთი თითი.
თუნთი ჯაში თუდო ჯან - დათვი ხის ქვეშ წევს.

ბია

ბ

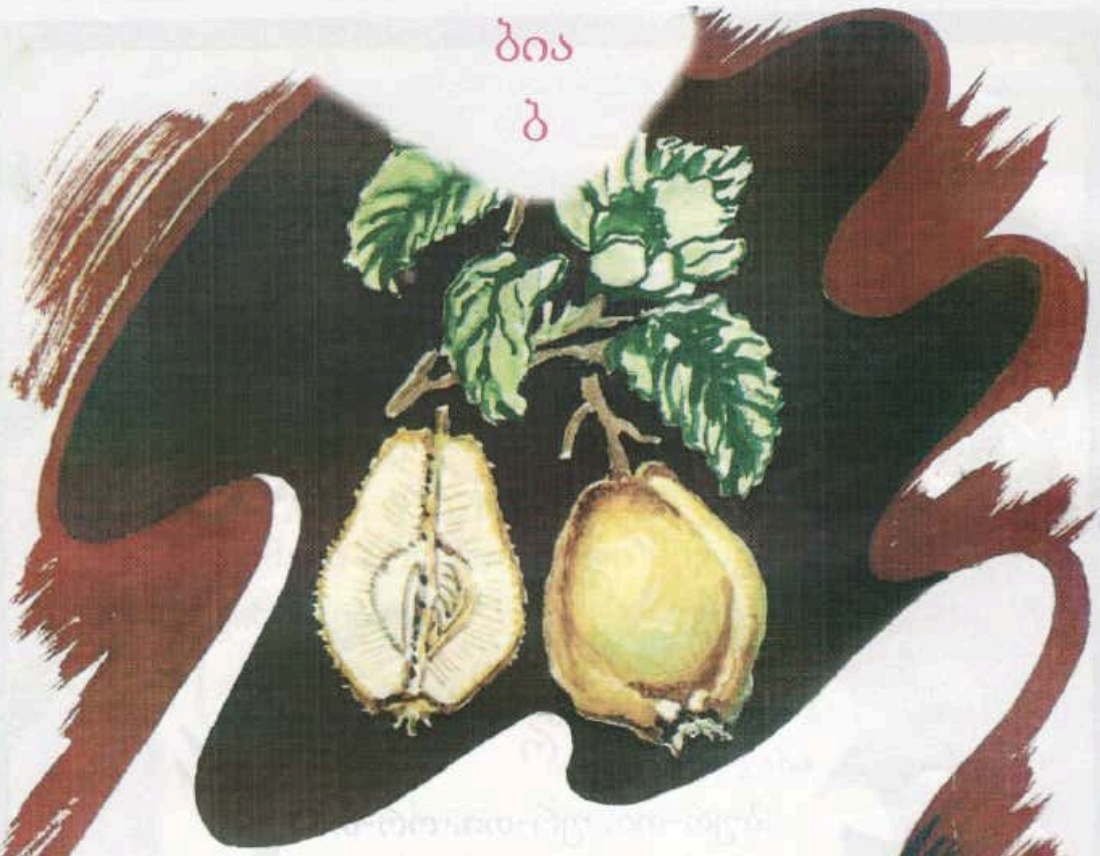

ბი-ა. ბა-ბა. ხი-ბა.

ბუკი. ნაბადი. ბაია. ბოხოხი.

ჯაში ხიბა. ბაბაში ბოხოხი.

ბია - კომში
ხიბა - კარი
ბაბა - მამა
ბუკი - სკა

ნაბადი - ნაბადი
ბაია - მინდვრის ყვავილი
ბოხოხი - ბეწვის ქუდი

ჯაში ხიბა - ხის კარი.
ბაბაში ბოხოხი - მამის ბეწვიანი ქუდი.

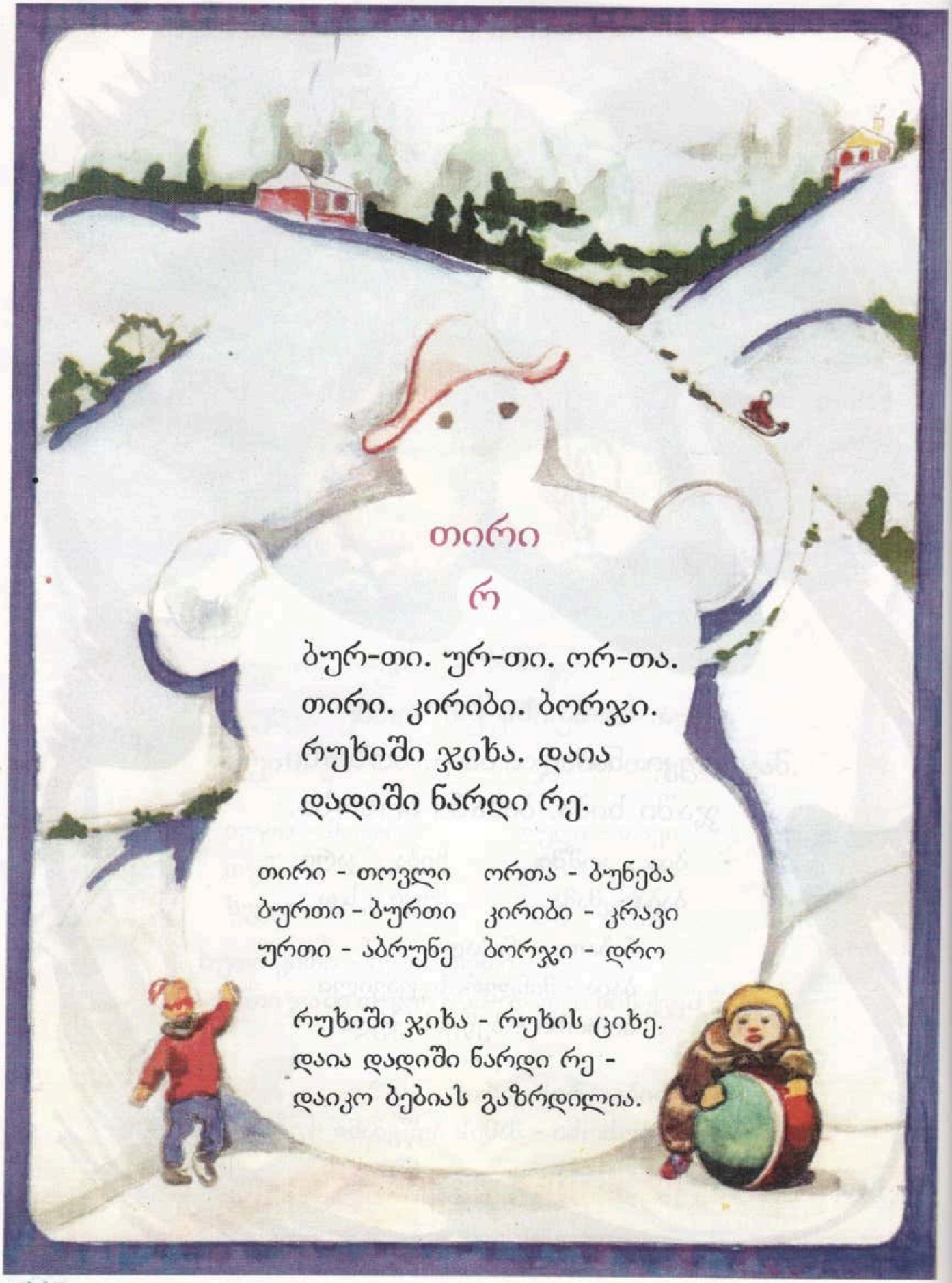

თირი

რ

ბურ-თი. ურ-თი. ორ-თა.
თირი. კირიბი. ბორჯი.
რუხიში ჯიხა. დაია
დადიში ნარდი რე.

თირი - თოვლი ორთა - ბუნება
ბურთი - ბურთი კირიბი - კრავი
ურთი - აბრუნე ბორჯი - დრო

რუხიში ჯიხა - რუხის ციხე.
დაია დადიში ნარდი რე -
დაიკო ბებიას გაზრდილია.

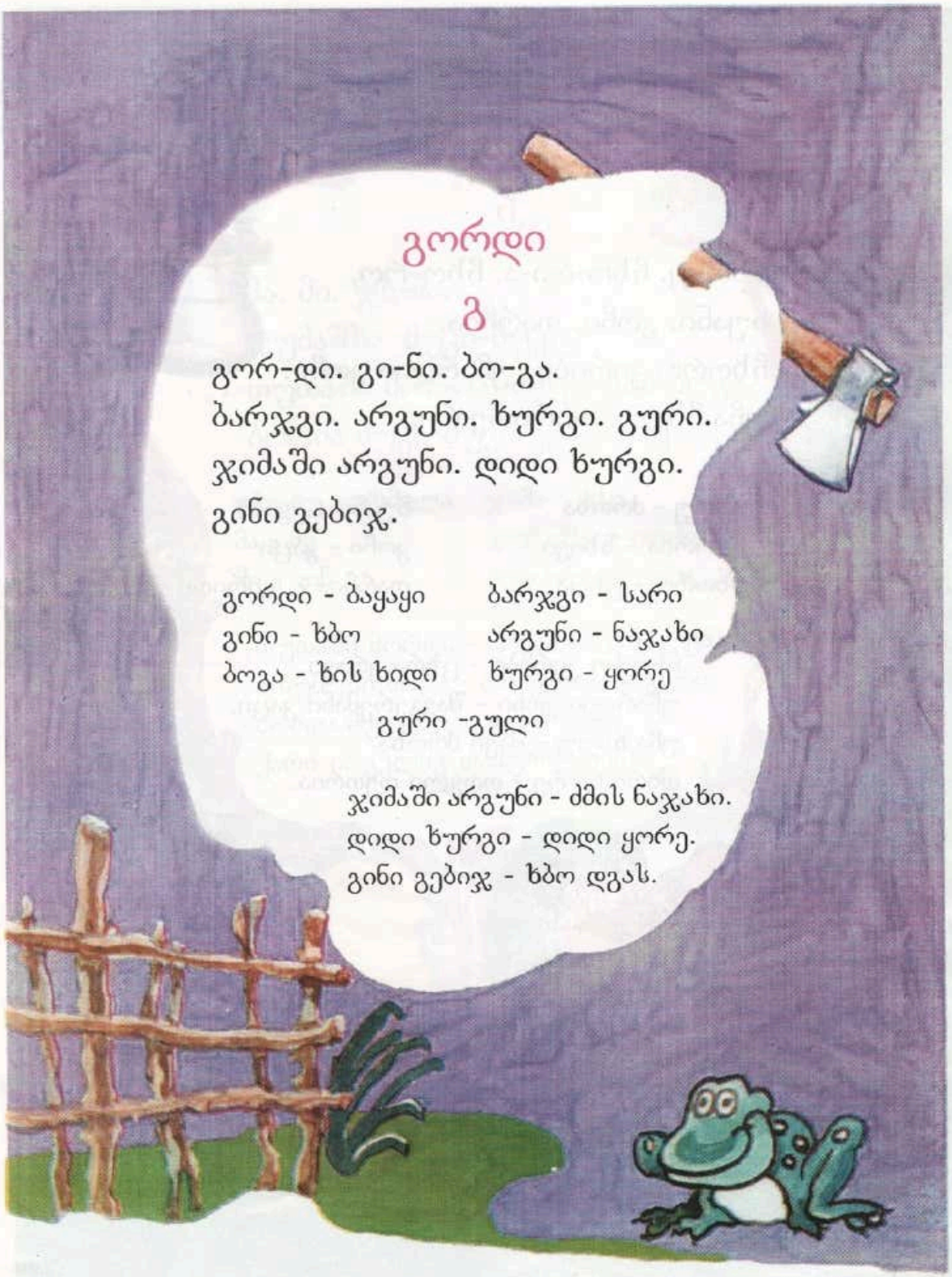

გორდი

გ

გორ-დი. გი-ნი. ბო-გა.
ბარჯგი. არგუნი. ხურგი. გური.
ჯიმაში არგუნი. დიდი ხურგი.
გინი გებივჯ.

გორდი - ბაყაყი
გინი - ხბო
ბოგა - ხის ხიდი
ბარჯგი - სარი
არგუნი - ნაჯახი
ხურგი - ყორე
გური -გული

ჯიმაში არგუნი - ძმის ნაჯახი.
დიდი ხურგი - დიდი ყორე.
გინი გებივჯ - ხბო დგას.

ჩხოუ

ჩ

ჩხო-უ. ჩხო-რი-ა. ჩხო-რო.
ჩუანი. კოჩი. თარჩია.
ჩხორო კირიბი. უჩარდია კოჩი.
უჩა ჩხოუ. თირი ჩე რე.

ჩხოუ - ძროხა	ჩუანი - ქვაბი
ჩხორია - სხივი	კოჩი - კაცი
ჩხორო - ცხრა	თარჩია - ჯვირითი

ჩხორო კირიბი - ცხრა კრავი.
უჩარდია კოჩი - შავგვრემანი კაცი.
უჩა ჩხოუ - შავი ძროხა.
თირი ჩე რე - თოვლი თეთრია.

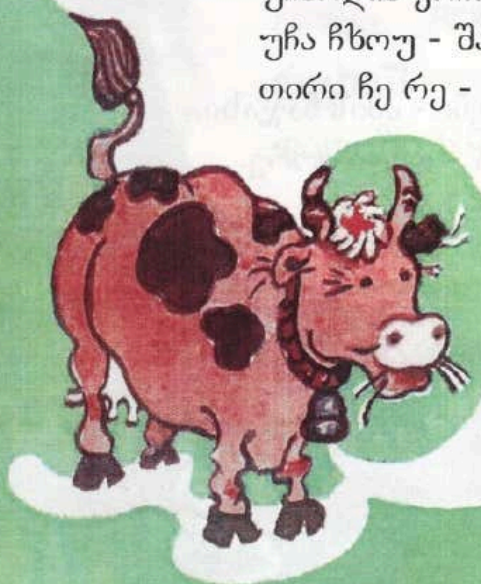

თხუმუ
მ

მა. მი. ჯი-მა.
ჯუმაშხა. მუკი-მუკი.
თუთაში მორთა. თხუმუში ბოგა.
ბორია მუკი-მუკი გგმართუ.

თხუმუ - თხმელა
მა - მე
მი - ვინ
ჯიმა - ძმა
ჯუმაშხა - ოთხშაბათი
მუკი-მუკი - ირგვლივ

თუთაში მორთა - მთვარის მოქცევა.
თხუმუში ბოგა - თხმელის ბოგირი.
ბორია მუკი-მუკი გგმართუ -
ქარი ირგვლივ დამტრიალებს.

უშქური
ქ

უშ-ქუ-რი. ქი-რი.
ქა. ქოთომი.
კობუ უშქური. ხოჯიში ქა.
შქა კითი. ადამიში უშქური.

უშქური - ვაშლი	ქა - რქა
ქირი - ქორი	ქოთომი - ქათამი

კობუ უშქური - მკვახე ვაშლი.
ხოჯიში ქა - ხარის რქა. შქა კითი - შუა თითი.
ადამიში უშქური - ადამის ვაშლი.

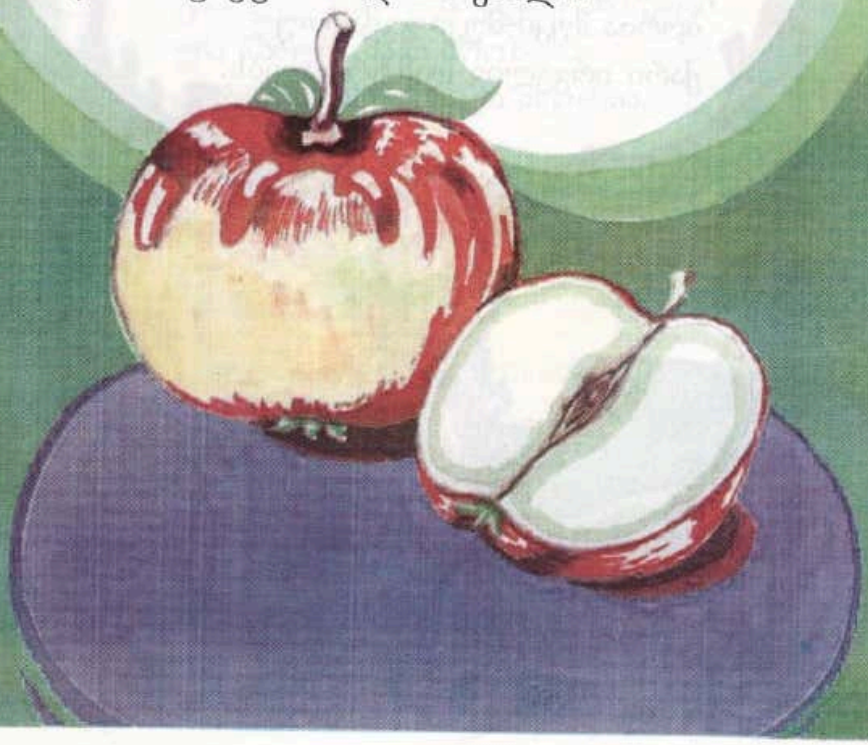

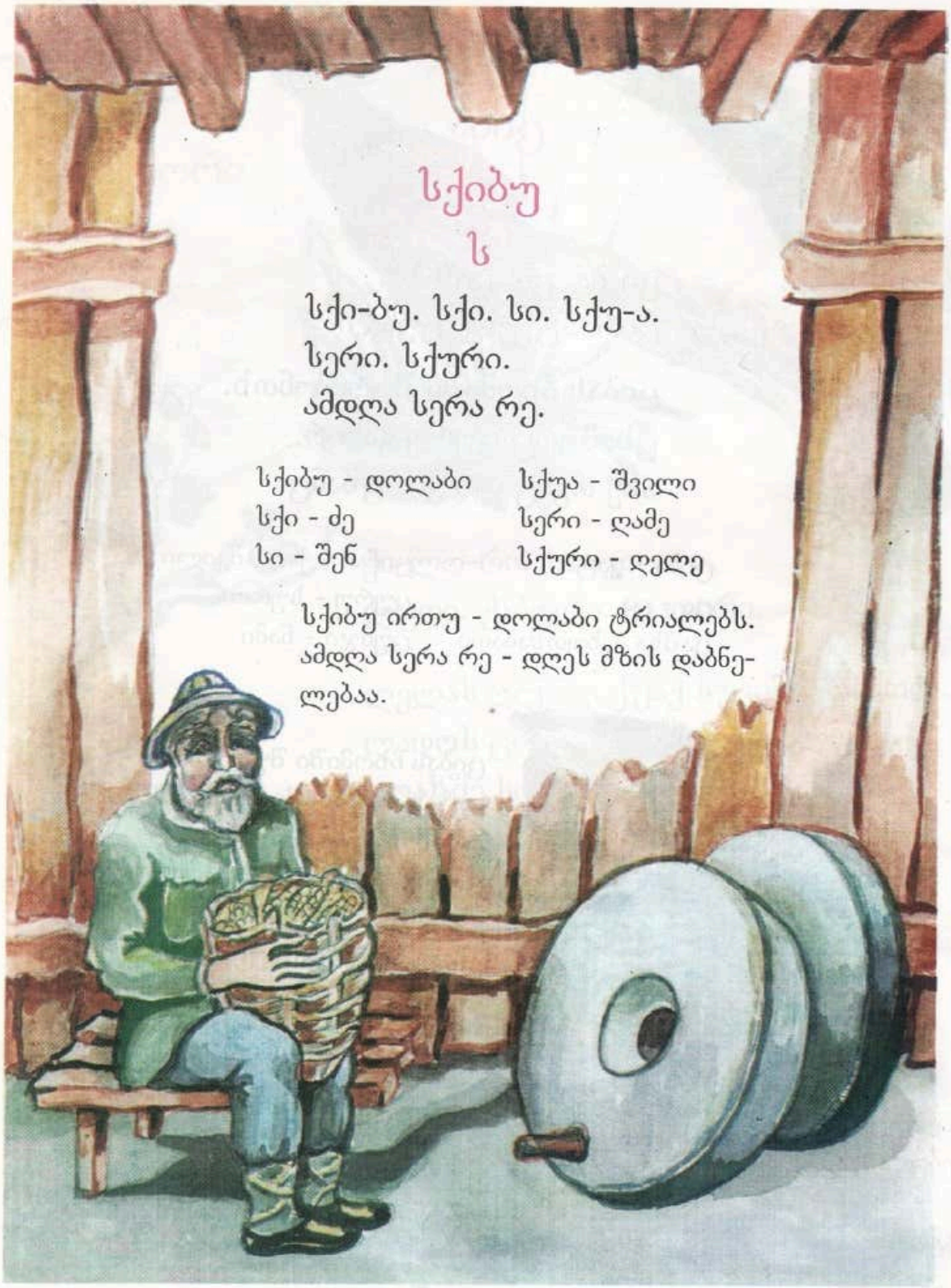

სქიბუ
ს

სქი-ბუ. სქი. სი. სქუ-ა.
სერი. სქური.
ამდღა სერა რე.

სქიბუ - დოლაბი	სქუა - შვილი
სქი - ძე	სერი - ღამე
სი - შენ	სქური - ღელე

სქიბუ ირთუ - დოლაბი ტრიალებს.
ამდღა სერა რე - დღეს მზის დაბნელებაა.

ციბა

ც

ცი-ბა. ცა. ცაშ-ხა.
ცირა. ცურუ. ცუნჯი.

ციბას ჩხომიში შური ონთხ.
ცხიმურც ცურუ გაკირ.
ასე თგნც დო კირცხანც.

ციბა - კატა
ცა - ცა
ცაშხა - ხუთშაბათი
ცირა - ქალიშვილი
ცურუ - სურო
ცუნჯი - ნამი

ციბას ჩხომიში შური ონთხ -
კატას თევზის სუნი სცემს.
ცხიმურც ცურუ გაკირ -
ცაცხვს სურო ახვევია.
ასე თგნც დო კირცხანც -
ახლა თოვს და სეტყვავს.

ქ ლ ო რ ი

ქი-ლო-რი. ორ-კო-ლი.
ლუღი. ქაბულა. ლადირი.

ლელას ლურც. ქუაქ სუკიშე გამკოლ.
ლადოს ცინდალი ლუბაშა ელუხე.
ელახშე სინთე მარე.

ქილორი - ხოხობი
ორკოლი - ლიტრა
ლუღი - ლეღვი
ქაბულა - უშობელი
ლადირი - ნედლი

ლელას ლურც - ლელას ძინავს.
ქუაქ სუკიშე გამკოლ - ქვა ფერდობიდან ჩამოვარდა.
ლადოს ცინდალი ლუბაშა ელუხე - ლადოს კნუტი უბეში უზის.
ელახშე სინთე მარე - აღმოსავლეთიდან შუქი მოადგა.

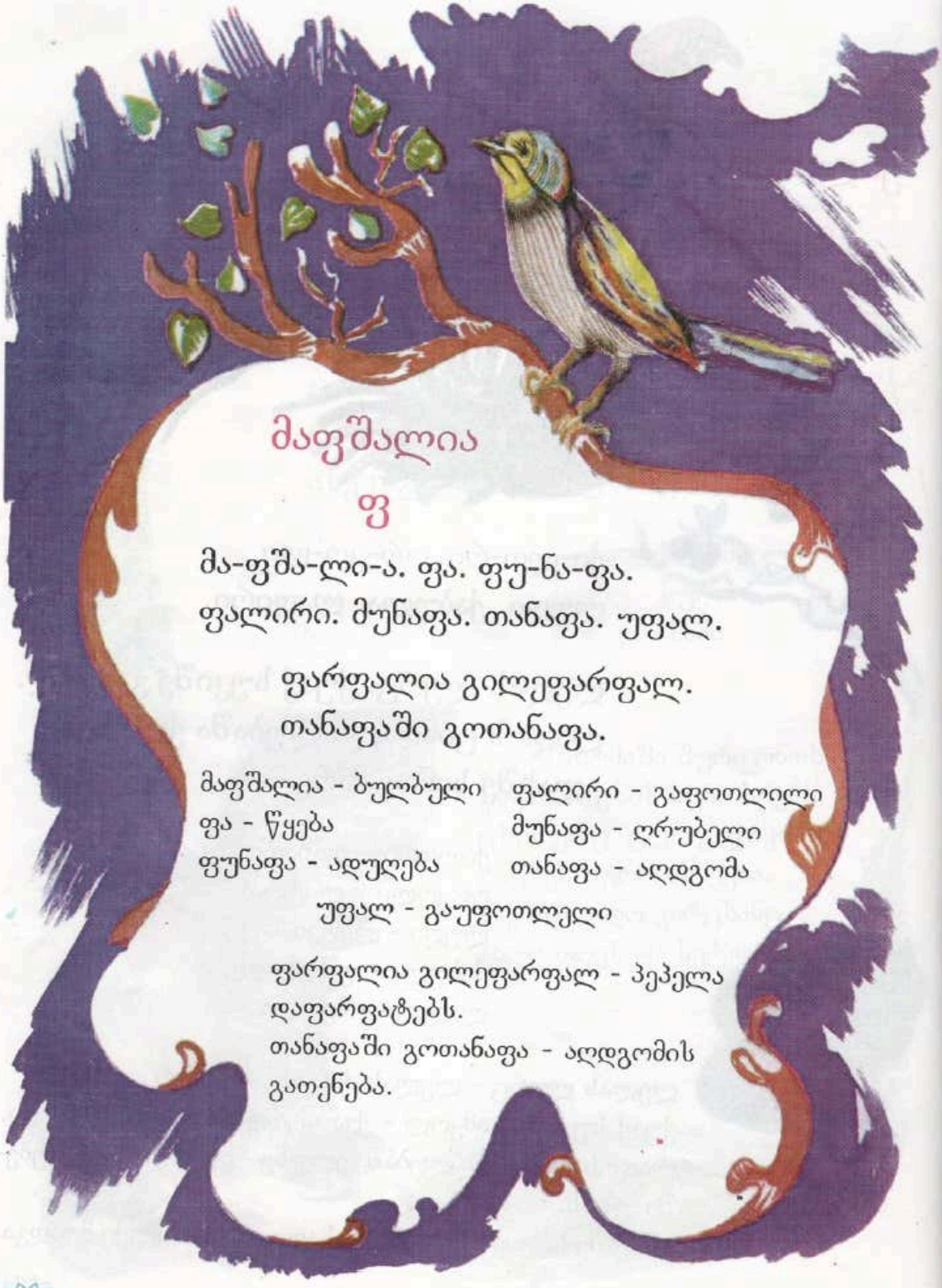

მაფშალია

ფ

მა-ფშა-ლი-ა. ფა. ფუ-ნა-ფა.
ფალირი. მუნაფა. თანაფა. უფალ.

ფარფალია გილეფარფალ.
თანაფაში გოთანაფა.

მაფშალია - ბულბული
ფა - წყება
ფუნაფა - ადუღება
ფალირი - გაფოთლილი
მუნაფა - ღრუბელი
თანაფა - აღდგომა
უფალ - გაუფოთლელი

ფარფალია გილეფარფალ - პეპელა დაფარფატებს.
თანაფაში გოთანაფა - აღდგომის გათენება.

ღუ

ღ

ღორ-ღონ-ჯი. ჯო-ღო-რი.
ღანდა. ნოღა. ღურღი. ღიაბი.

ღუმა ჯოღორი ღალგნდ.
ჩხოუქ ღანდა გოსოფ.

ღუ - ბუ
ღორღონჯი - ბატი
ჯოღორი - ძაღლი
ღანდა - ღობე
ნოღა - ქალაქი
ღურღი - შამბნარი
ღიაბი - გრძნობა

ღუმა ჯოღორი ღალგნდ -
წუხელ ძაღლი ყეფდა.
ჩხოუქ ღანდა გოსოფ - ძრო-
ხამ ღობე გაარღვია.

ტორონჯი

ტ

ტო-რო-ნჯი. ტუ-რა. ტუ-ტა.
ტკიბირი. ტუნკი. ტატი.

ტორონჯი ღუმინგნც.
ტაბუ ტონბას ტანც იბონც.
უტუ დაჩხირც უტურუანც.

ტორონჯი - მტრედი	ტკიბირი - საცერი
ტურა - ტურა	ტუნკი - კომბალი
ტუტა - ნაცარი	ტატი - პაპის დედა

ტორონჯი ღუმინგნც - მტრედი ღუღუნებს.
ტაბუ ტონბას ტანც იბონც - ტაბუ ტბაში ტანს იბანს.
უტუ დაჩხირც უტურუანც - უტუ ცეცხლს აგზნებს.

ერქემი

ე

ერ-ქე-მი. ე-კი. ერ-ჯი.
გერი. ბერგი. ჯანერი.

ერჯი ეკოხონც მეურც.
ბენოქ ბერგი გელა-
სირუ. თუთა სერით
ელურც.
ჩე ჯას ჩე ტორონჯი
გიმახე.

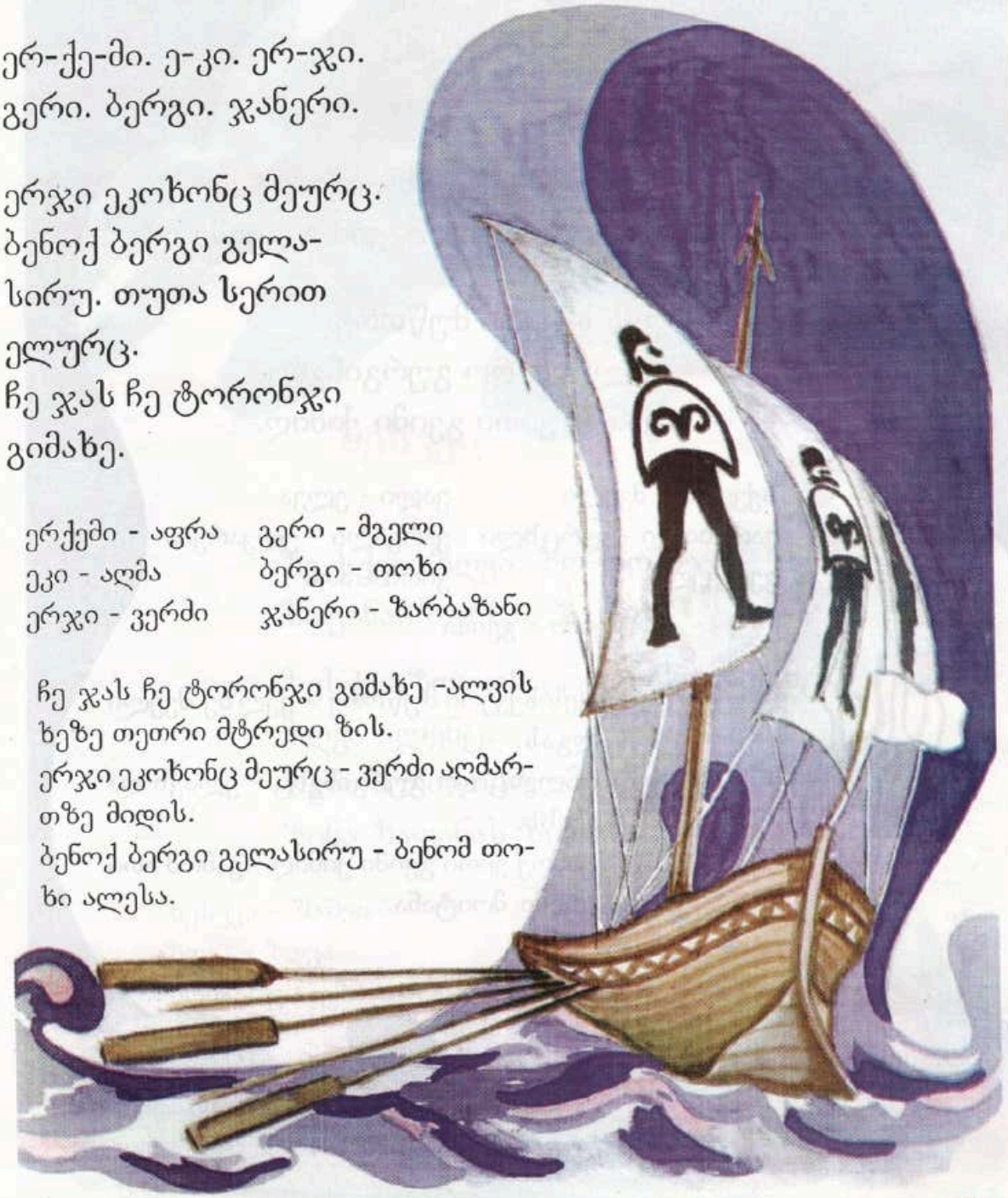

ერქემი - აფრა	გერი - მგელი
ეკი - ალმა	ბერგი - თოხი
ერჯი - ვერძი	ჯანერი - ზარბაზანი

ჩე ჯას ჩე ტორონჯი გიმახე -ალვის ხეზე თეთრი მტრედი ზის.
ერჯი ეკოხონც მეურც - ვერძი ალმარ-თზე მიდის.
ბენოქ ბერგი გელასირუ - ბენომ თო-ხი ალესა.

სქვერი

ვ

სქვე-რი. ვარ-ჩხი-ლი. ვე.
ვალი. ვარვალი. ვითი. გვიმი.

ვეს სქვერი მუწორე.
ვალუნც დო გურგინგნც.
ვანოქ ვითი გვიმი ქიმიღ.

სქვერი - შველი
ვარჩხილი - ვერცხლი
ვე - ველი
ვალი - ელვა
ვარვალი - ელვარება
ვითი - ათი
გვიმი - გვიმი

ვეს სქვერი მუწორე - ველზე შველი დგას.
ვალგნც დო გურგინგნც - ელავს და ქუხს.
ვანოქ ვითი გვიმი ქიმიღ - ვანომ ათი გვიმი მოიტანა.

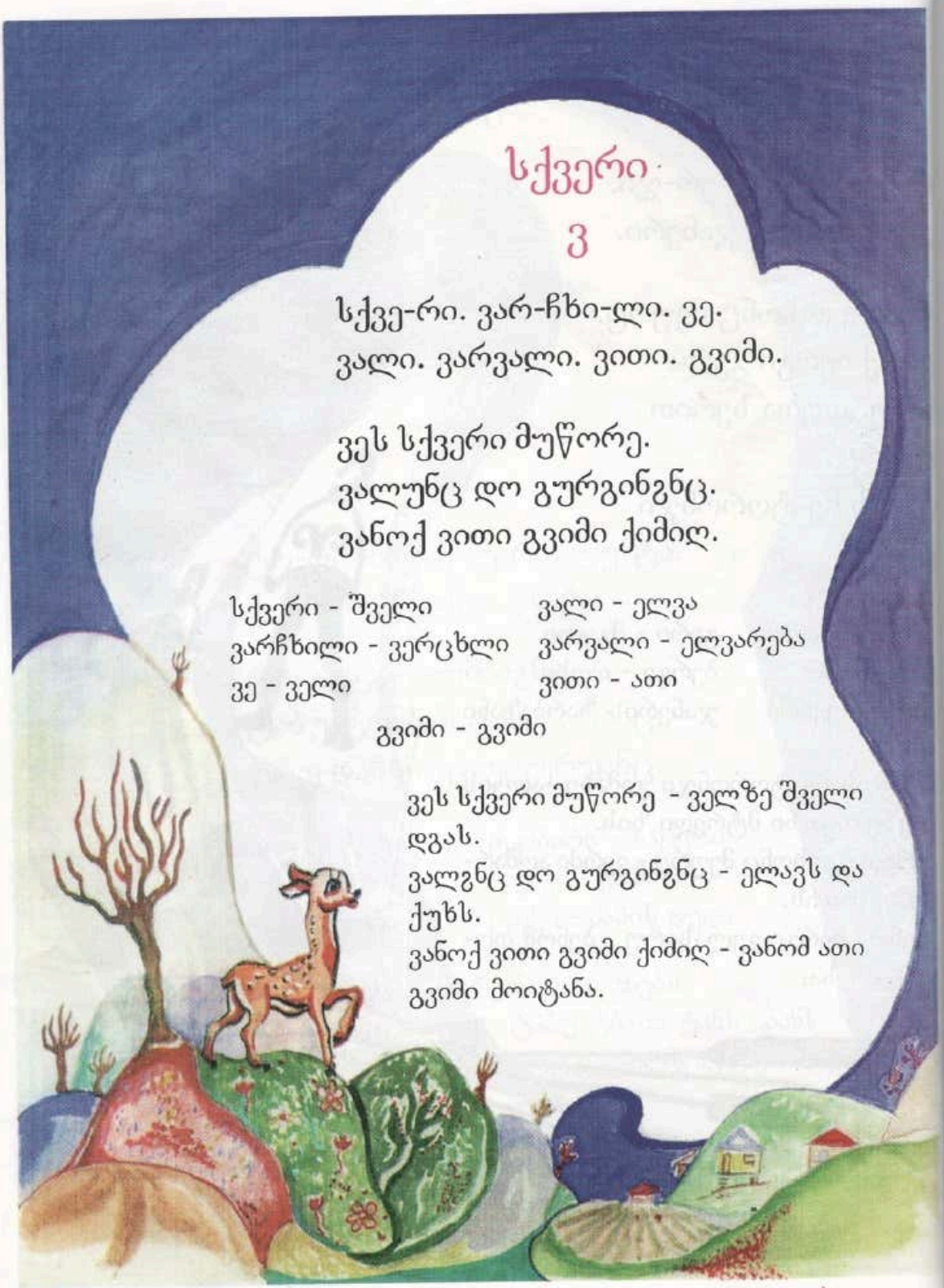

ზესქვი

ზ

ზე-სქვი. ზღვა. ზო-თო-ნჯი.
ზაფანა. ზურგა. ზგნთხ.

ზესქვი ზოთონც ცურუს გორგნც.
ზღვა ილენც.
ზგნთხ დიდი ჩხომი რე.
ზინა ზაფანას ზირგნც.

ზესქვი - შაშვი
ზღვა - ზღვა
ზოთონჯი - ზამთარი
ზაფანა - პიმპილი
ზურგა - ბორცვი
ზგნთხ - ზუთხი

ზესქვი ზოთონც ცურუს გორგნც - შაშვი ზამთარში სუროს ეძებს.
ზღვა ილენც - ზღვა ღელავს.
ზგნთხ დიდი ჩხომი რე - ზუთხი დიდი თევზია.
ზინა ზაფანას ზირგნც - ზინა პიმპილს აგროვებს.

ყ ყ

ყა-მა. ყე-ბუ-რი. ყი-ლო.
ტყები. ყორყელი. ყვინგი.

ყგნჩ ოყინჩინანც.
ყვარია ყირტანც.
ყარამანი ტყების გევჯან.
ტურა ტყას მითოყვიანც.

ყგნჩ - ყანჩა
ყამა - ხანჯალი
ყებური - კერია
ყილო - ვეფხვი
ტყები - ტყავი
ყორყელი - ხორხი
ყვინგი - კისერი

ყგნჩ ოყინჩინანც - ყანჩა ყინჩად გამოიყურება.
ყვარია ყირტანც - ყვავი ჩხავის.
ყარამანი ტყების გევჯან - ყარამანი ტყავზე წევს.
ტურა ტყას მითოყვიანც - ტურა ტყეში ჩხავის.

მუნჭყვი

ჭ

მუნ-ჭყვი. ჭყო-ნი. ჭყო-რი. ჭვემა. ჭუბერი. ჭაფურია. ჭუბური. ჭოროფა. ჭუჭელა. ჭყვა.

მუნჭყვი ჭყვას გიაშქვანც. თუნთი ჭუბურც ჭკუმუნც. დადი ხაშილი ჭუჭელას რკვანგნც. ჭაფურია გემუანი რე.

მუნჭყვი - სპილო
ჭყონი - მუხა
ჭყორი - მწყერი
ჭვემა - წვიმა
ჭუბერი - თიხა
ჭაფურია - შაქარი
ჭუბური - წაბლი
ჭოროფა - ხანგრძლივი წვიმა
ჭუჭელა - ჯინჭარი
ჭყვა - ხორთუმი

მუნჭყვი ჭყვას გიაშქვანც - სპილო ხორთუმს ურტყამს.
თუნთი ჭუბურც ჭკუმუნც - დათვი წაბლს ჭამს.
დადი ხაშილი ჭუჭელას რკვანგნც - ბებია მოხარშულ ჯინჭარს კმაზავს.
ჭაფურია გემუანი რე - შაქარი გემრიელია.

წყურგილე

წ

წყუ-რგი-ლე. წკონ-და. წყუ-რი.
მარწკინდი. წვანჯი. წურწუფა.

წყურგილეს მიბრგილე. ბინეხიში
ოწამალარო წურწუფა ქგდვოდგინი.
მაროს კითის მარწკინდი მაგგ.

წყურგილე - წყარო
წკონდა - ანკარა
წყური - წიპწიპა
მარწკინდი - ბეჭედი
წვანჯი - წვერო
წურწუფა - გოგირდი

წყურგილეს მიბრგილე - წყაროზე გავგრილდი.
ბინეხიში ოწამალარო წურწუფა ქგდვოდგინი -
ვენახის შესაწამლად გოგირდი გავაჯერე.
მაროს კითის მარწკინდი მაგგ - მაროს თითზე
ბეჭედი უკეთია.

პეული
პ

პე-უ-ლი. პო-პო-რი. პი-რი. პი-ჯი.
პირელი. პანჯი. პაპა. პიჩვანი.

ატამა გოპეულერი რე.
პიჩვანც დიარა ვაშინერც.

პეული - ყვავილი
პოპორი - ტალღა
პირი - ყვავილის ფურცელი
პირელი - აყვავებული
პიჯი - პირი
პანჯი - შხამი
პაპა - მღვდელი
პიჩვანი - მარხვა

ატამა გოპეულერი რე - ატამი აყვავებულია.
პიჩვანც დიარა ვაშინერც - მარხვისას ნადიმი აკრძალულია (ტაბუ ადევს).

ძეკვენი
ძ

ძე-კვე-ნი. ძი-გი-რი. ძვა-ლი.
ნინძგი. ძგანძგუა. ძიქვა.

ძაკის ახალი ძიქვა მაძ.
თუნთი მიძვაძვალ. მუმული
ნინძგით ნდოლოს ცვანგგნც.
ძერაქ ძიგირც ნძორი ვაძირ.

ძეკვენი - ბოძი	ნინძგი - ნისკარტი
ძიგირი - ძეძვი	ძგანძგუა - ძიძგნა
ძვალი - ძვალი	ძიქვა - შარვალი

ძაკის ახალი ძიქვა მაძ - ძაკის ახალი შარვალი აცვია.
თუნთი მიძვაძვალ - დათვი მიძუნძულებს.
მუმული ნინძგით ნდოლოს ცვანგგნც - მამალი ნისკარტით მდელოს ჩიჩქნის.
ძერაქ ძიგირც ნძორი ვაძირ - ძერამ ძეძვში მძორი ვერ ნახა.

ქეჟლები

ქ

ქე-ჟლე-ბი. ჟი-რი. ქვირ-თა-ლი.
ჟაშხა. ქვერი. ქლები. ბჟა.

ქეჟლები ორკეს მითოჭირ-
ჭინგნც.
ჟაშხას ქლების ქვაბუს
ქიგვოსხაპი.
ჩქიმი ქამენია დობჟლირაფე.
შუკას ჟირი კოჩი მეურც.

ქეჟლები - ჭრიჭინა
ჟირი - ორი
ქვირთალი - აყლაყუდა
ჟაშხა - კვირა
ქვერი - ბალახბულახი
ქლები - გუბე

ბჟა - მზე.

ქეჟლები ორკეს მითოჭირჭინგნც - ჭრიჭინა ღრიჭოში ჭრიჭინებს.
ჟაშხას ქლების ქვაბუს ქიგვოსხაპი - კვირას გუბეში გომბეშოს დავაბიჯე.
ჩქიმი ქამენია დობჟლირაფე - ჩემი გვირილა დამჭკნარა.
შუკას ჟირი კოჩი მეურც - შუკაში ორი კაცი მიდის.

ცა
ც

ცუ-დე. ცუ-მუ-რი. ცი-ნი.
ცვალი. ცორში. ცვა. ცუჯი. ცვალმინთა.

ცუმური გობწილით.
ნიკოში ცუდეს სუმარი ცუნდეს.
ნინოქ ჭყინტი ცვალი ცვალმინთათ
დორკვან.

ცუდე - საბლი	ცორში - კოშკი
ცუმური - ტყემალი	ცვა - შუბლი
ცინი - ყინული	ცუჯი - ყური
ცვალი - ყველი	ცვალმინთა - პიტნა

ცუმური გობწილით - ტყემალი დავკრიფეთ.
ნიკოში ცუდეს სუმარ ცუნდეს - ნიკოს სახლში სტუმარი ჰყავდათ.
ნინოქ ჭყინტი ცვალი ცვალმინთათ დორკვან-ნინომ ჭყინტი ყველი პიტნით შეკმაზა.

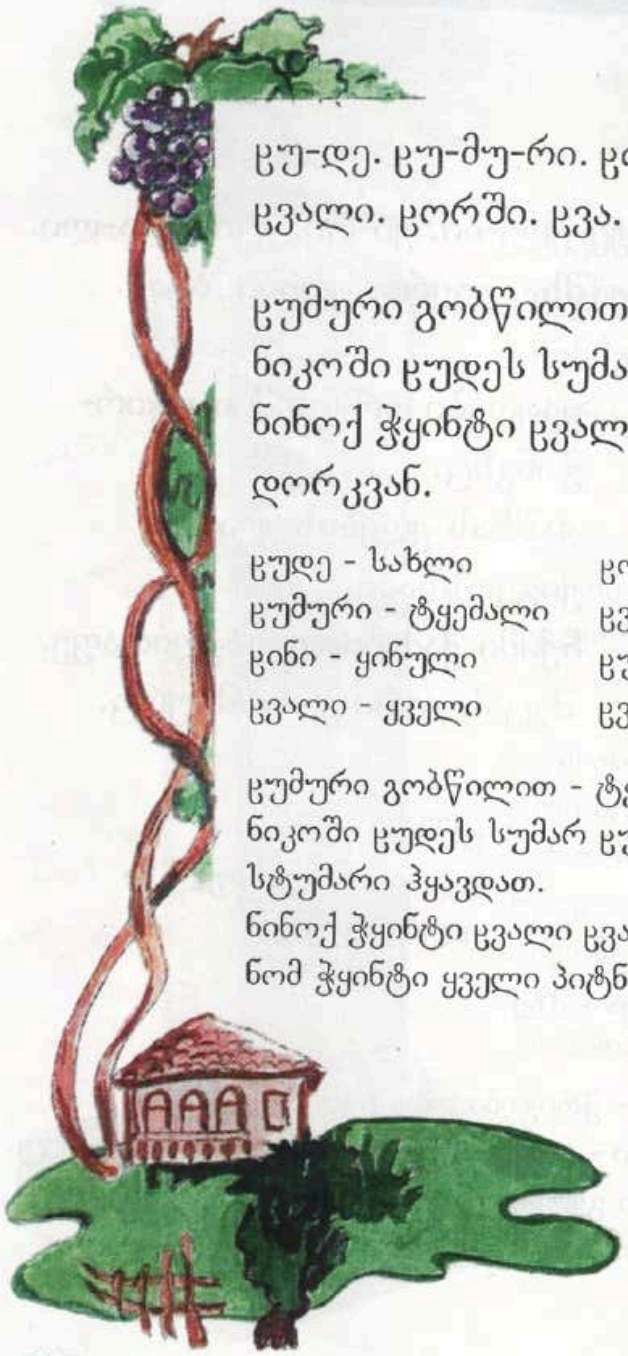

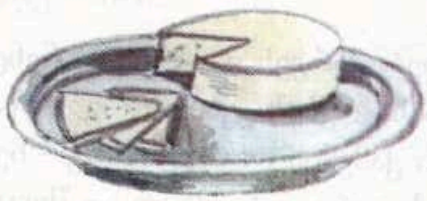

ჰალაია

ჰა-ლა-ია. ჰა-მო. ჰა! ჰატ! აჰა!

ჰალაია ჯაშა ეშურც.
ჰარამ კოც რინაშა ჰამო ვეიშალინე.

ჰალაია - ციყვი.
ჰამო - გემო
ჰა, ჰატ, აჰა - შორისდებულები.

ჰალაია ჯაშა, ეშურც - ციყვი ხეზე ადის.
ჰარამ კოც რინაშა გემო ვეიშალინე - შურიანი კაცი ცხოვრების გემოს ვერ ნახავს.

* * *

ბჟა დია რე ჩქიმი,
თუთა მუმა ჩქიმი,
ხვიჩა-ხვიჩა მურიცხეფი
და დო ჯიმა ჩქიმი.

* * *

აია რე,
ბაია რე,
ბაიაში წორც
თანაფა რე,

ქირსე რე დო
კალანდა რე,
წაკურთხია
დიდი დღა რე.

გორდი დო ნალი

ოჭკადირეს ცხენც ნალც ათაჭკადანდეს. გორდი, ჭიჭე ვიქილე, ჟლებიში ძგას ეკო-
ხედ დო უჯინედ. გათეს ნალიში ეთოჭკადუა დო ნალამ ცხენქ გეგნირაბად მინდორი
განჯარებული გორდიქ ქიმიოსხაპ ჭკადუს, გოუფიცხინუ ბორკი დო ურაგად: მა ხო-
ლო ქეთმოჭკადითია ნალი. ნალიში მადიდა გვალო ვარექია დო სოდე გიგოჭკადავა
უგამ ჭკადუქ.

მუორე: ვეშეილებდა ვარე ცოდა,
მუთ ორექგნი თინა ორდა.

აფუნი

თე აფუნცგ
ირფელი ფუნცგ,
სერით ნდოლო
ცუნდის შუნცგ.
იშო - აშო გილურქგნი
მურიცხეფი გილაპუნნცგ.
წყარეფი გეშასქირაფე დო
გორდი შარას მესხაპუნცგ.
ზღვას ვოხვეწგქ მუნაფაში
ცაშა ეშაცუნაფას.

ჩქიმ ჯარგვალიში ხოლოს

მუწვოჯანუქ ნდოლოს -
ჩქიმ ჯარგვალიში ხოლოს,
ჭვემაქ ოკო მორთას
ათე თუთაში მორთას.
ონარლებელი ვამიღ,
ცვანა ქუმაფ ბარგილი,
ორტვინი ხოლო მიჩანც
სუკის მუკოქარგილი.
ღობერც მელე, მინდორც
„ჩელაია" ინკორც,
თე ოფუტეს ონჯარ
თიშ სისქვამე ირ კოც.
ზღვაშე მასქური ირქენც,
უფერუანც ირფელც...
მუწვოჯანუქ ნდოლოს,
ჩქიმ ჯარგვალიში ხოლოს.

პროკოფი ხარჩილავა (ობუჯი)

თუთაშფერი თუთაშხას

გიმასისმარ, ღორონთის
ცაშე გიმულებუდ თუდო,
ტანც მუნაფა მუკაქუნდუ
დუც ბჟა გიორთუდუ ქუდო.
ვარჩხილიში ფსუაცალო
მუკობუდუ თუთა ცასი
დო თანდუდუ თუთაშფერო
ეთი თოისერ თუთაშხასი.
ანგელოზეფ მოურდესი
ღორონთიში მაცვენჯეფო
დო თინეფიში სქუალეფი
თე ქიანაში მარენჯეფო.
გილეშესი იშო-აშო,
ცა იბირდგ, ბჟა იბირდგ.
დო კოც მითინ ვაცილგდ,
ვართ ნახანდის მიოხირდგ.
თხა დო გერი ართო გერდგ,
მითინი ვარწყედ უჩა დღასგ...
მუდგარენი სარკო ორდუ
თი თუთაშფერი თუთაშხასგ.

ცირა დო მაფურინჯეფი

დოთუ დო თირქ ირფელი ჩეთ გეგნოღაფ. ცინი დო ჩხურუქ გოსქანჩ წყარი დო დიხა. მაფურინჯეფც გუჭირდეს დუდიში ეჯუმალაქ დო ოფუტეშა მალაფურინეს. ჭიჭე ცირაქ ქოძირ მუში აბარწას ანიწანწალდეს შქირენული ბარღეფი, გურმეჭვიეფი, მასაქელეფი. ეცოდ თინეფქ დო ართი ხუ ქობალიში კაკალი ქაწურღ აბარწას. დიო გენთხეს მაფურინჯეფქ, მარა ცირაქ ცუდეშა მინილგნი, ვალიში მამალას გეკორობეს ნინძგით კაკალეფი. ეთი დღაში უკული ცირა ირი ოჭმარე დო ონჯუას აწურღვანდ აბარწას მაფურინჯეფც კაკალც, ცონცის, ნოცერც. ათაში გეგნალალაფუ ზოთონჯი.

დიხაქ გოტიბ, თირქ გონდღულ დო მაფურინჯეფქ მიოტეს ცირაში აბარწა. მოწყინდ ჭიჭე ძღაბიქ. იფირქ, უმარდულეფი ცოფენანია მაფურინჯეფი, მადლობა ხოლო ვადუჩინუნანი თეში მიდართესია ტყაშა.

მაფალუქ გოფალ. ჩხანაქ ირფელი მწვანეთ გოქუჩუჩუ. ცირა ოზეს ლაცაფენდ დო შურო ვაშგდ სოდგარენი ფურინელი მაფურინჯეფი.

ოზეში წოხოლე დიდი, საორიე ცხიმური გეჩანდ. მაფურინჯეფც ქიგმუხუნნა თიში ნოცელეფშა დო არძო ართო სქვამას ღურჭულანდეს. ნაიაქ უწუ ცირას: ამარი რენანია სქანი ჩიტეფი, ართო გაკოშაყარენა დო ბირა დო ღურჭულით გიგანანია მარდის.

თედოში ყვარია

თედოქ სოდგარენი ყვარია ოჭოფგ, ცუდეშა ქიმიცუნ დო ღობილც ქიმთახუნუ.

- მუშენი მითახუნე, ბაბუ, ყვარია ღობილც, ცოდა ვარენო? - უწუ მოთაქ.

- თქუანა, ყვარია სუმოში წანას გარზგნია, ამარ მითომხე ასე ღობილშა, სოთინი ვანტინე ანწი დო ქობძირე ოკო, მართალი რენო დო ვარ, თე ნარაგადი.

- ქო მარა, სი ქგარზქო, ბაბუ, სუმოში წანას? - კითხ მოთაქ.

თედოქ ეცონდ. ჭიჭე შვანც შურუქალუო გერდ დო ფირქენდ. უკული, გეითიცუნ ღობილშე ყვარია დო ქაფურინუ.

გურმულირი ქოთომი

ოჭმარეშე თგნდ. ფართო-ფართო ფუფქის ორღვანდ. გოხოლუას სისანდობა ვარდ.

ოკარიეს ქოთომქ გეტახ კარკალი. მუდგარდუნი ქიცალებუდუ დადული, ქიანას ორცუანდ.

მუ ოჭირგნია თე ქოთომც დო ოკარიეშა ქიმირულ ქეთიქ, ქიმნაჯგინ დო ქოძირ: ართი მარქვალი გეუსქუდ ქოთომც.

ცუდეშა მინილ ქეთიქ დო ნაიას უწუ: ცაქ ათეზმა თირი ქდარღუა შურუქალუო დო ათე ქოთომქ ართი მარქვალიში სქუალას ქიანა ქიგიონწყუნი, მუ რენია.

ბარბალია

- ბაბუ ათე ბარბალია
მუშენი ორე კვარკვალია?
- კვარკვალია ვარდსაგნი
აბა მუჭო დირთანცია,
კვარკვალია მუთ ორენი
ორთას ირფელი ირთანცია.

ოფუტე

ჭვენცგ, ჭვენცგ, ჩხაპალანცგ,
გვალა ნირსის შაყარანცგ,
ზღვა ილენცგ, ღაჭალანცგ,
მუნაფაშე ანწყ მალასგ
ჩხანა გეითობარჩხალანცგ...

ნაჭვემერცგ ირფელი ართო
ველნცგ დო ვარკალანცგ,
შურუბუმ ინწრო ღალი
მოფუნცგ დო ხვარჩალანცგ,
მეშულადირი ქარ-ბორია
ბორულც გილაფაჩალანცგ

ჭიჭე ბოში ნაჭვარას
ობჟინუანც ნაცალას.

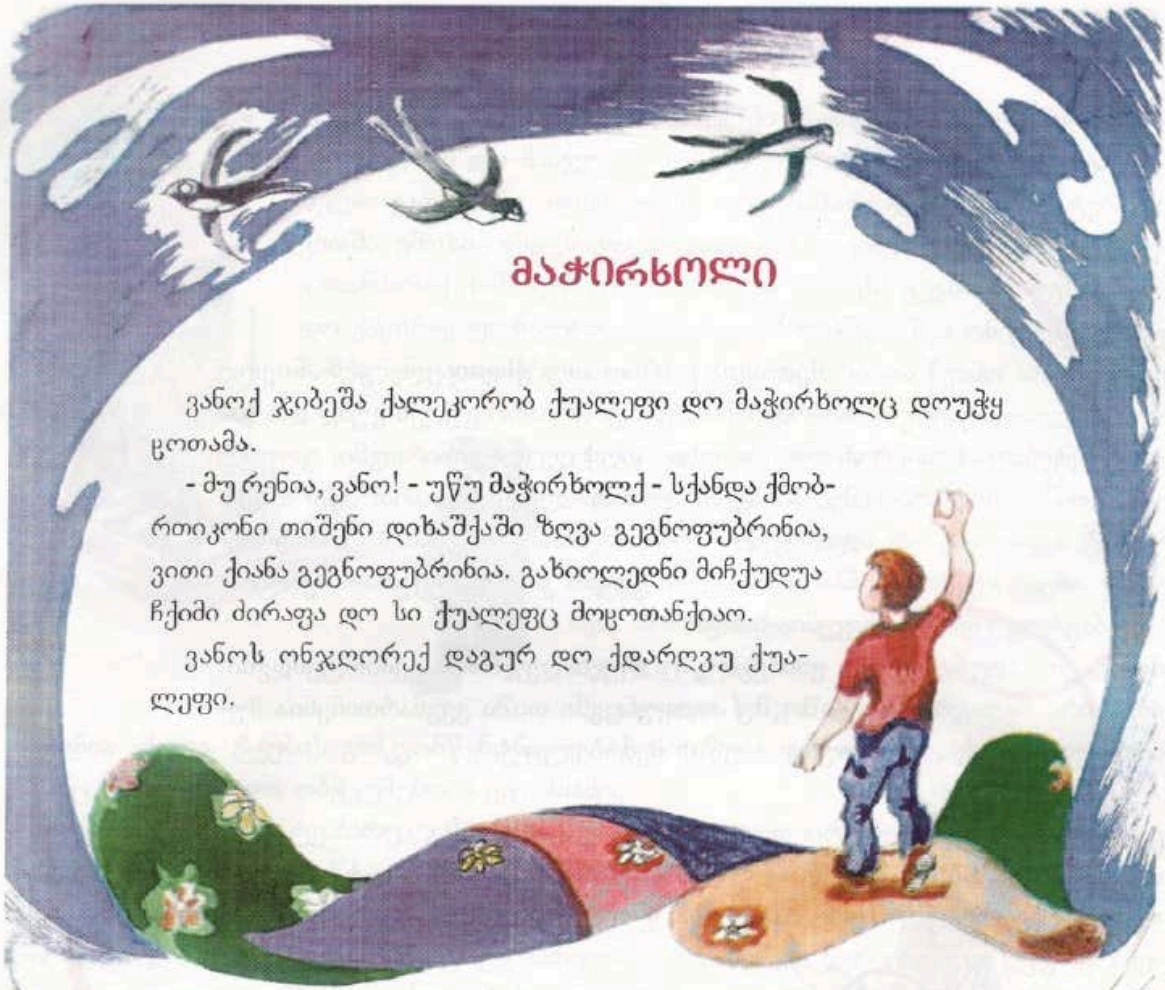

მაჭირხოლი

ვანოქ ჯიბეშა ქალეკორობ ქუალეფი დო მაჭირხოლც დოუჭყ ცოთამა.

- მუ რენია, ვანო! - უწუ მაჭირხოლქ - სქანდა ქმობრთიკონი თიშენი დიხაშქაში ზღვა გეგნოფუბრინია, ვითი ქიანა გეგნოფუბრინია. გახიოლედნი მიჩქუდუა ჩქიმი ძირაფა დო სი ქუალეფც მოცოთანქიაო.

ვანოს ონჯღორექ დაგურ დო ქდარღვუ ქუალეფი.

ნანაში ნინა

მარგალი ვორექ, ძალამც მიცორც
ნანაში ნინა მარგალური,
ენა ოგორაფალი ვარე,
აქ მუთა რე უსქვამური.

მის ვაუცორც მუშა ქიანა
მუშა ცუდე დო მუშა ყებური,
ეშენი მითინქ ვედმენდურა
დო ვართ მომიცუნა გური.

ლ. გაგუა

ბონილი ღეჯი

მელანიაქ ართი თუ ქიციდ დო კოჩანიერო მობრდგნქია იფირქ. ირიათო ცუდეს ცუნდ დო საპონით ბონგნდ. თუქ ღეჯო გინირთგნი, გოუტუ მელანიაქ მინდორშა. ღეჯქ გილართ იშო - აშო დო უკული ლეტას ქინინჯირ გინძას. ქოძირ თენა მელანიაქგნი გეტახ კიჟინი: ტყურათ მებდინაფუნია ხანდა!

ვაიჩქგდუაო ღეჯი ღეჯობას ვემიოტენდგნი. ჯიშო მუ ათოცუნცგნი თიშა ვეგნართინენია მუთუნც. - უწის მეძობელეფქ.

მარგალიში ხოჯი

კეისარქ გინოჭყვიდ სამარგალოში ეჭყვიდუა დო მალარაც ტკუტკარი ნჯარი დო მანჯღვერო ქაწუცუნუ თე ნჯარც მუში სქუა, სახელო ვათანძარა. დიდი ლგმა ორდ სამარგალოს, მარა ნტერეფი ვითშა უმოსი ორდეს დო მარგალეფქ დიკინეს გვალეფიში განშე. ვათანძარაქ ქიმიაცუნ ვათანძარული საქმეს: გეგნოჭვ მუხურეფი დო ქაწირაც უმინჯურო დოტებული ორინჯი. შკა ონდღეში გურც მაშქირენ ვათანძარას დო ზოჯ: გეიშაგორითია ჩქიმო ართი ხოჯი ჯოგიშე დო გომიტყაბარეთია. მეთოლეს დუდი გვანილი ხოც დო ბორკით ქიითაბუნეს ცხიმურიში ნოცელას ოტყაბარალო. ცანდგრ ხამუთ გუცხანტეს ქვარა დო ქიდიჭყეს ტყაბარუა. ვალიში მამალას გამკანწყეს ტყები. უჯინედ შორშე დუდი კვათილი დო გოტყაბარელი ხოც ვათანძარა დო იჩიებუდ: ათე დუდი მეკვათილი ხოჯი დო სამარგალო ართნერი რენანია ამდღა. ტყების გამკვონწყნთნი, დობჭკირგნთია თია - თიათ, ქენვორღვანთია ჩუანც ოხაშალო დო ობჭკუმუნთია ედომშამო.

მუჭოთ გიწითგნი, ტყაბარუა გასურეს. ასე ბორკეფი ორდ ორცხუას გინანწყმალი. ათე ბორკეფც მა ქიმვოჭკირანქია, - თქუ ვათანძარაქ დო ხამუ გაიწუდ მატყაბარალც. ქიმერთ ხოლოშა დო ორცხუას ქიგუსგ კვათირი ხამუ გენჭირელო. თი ორცხუას ჯერღვი ვაცოფედ დიო ღურელი დო ქიდიჟგვერთუ გოტყაბარელი ხოჯქ, მირქუ ბორკი დო თიჯგუა ცონიერო ზეპუ ნოცორც, კიბირეფი ქიგიოტახ ვათანძარას. გური წულირო დიხას ქიგიაჟგართ ვათანძარაქ. ქოუცის შქურნაფილი მაცვენჯეფქ, მარა ჭყანაშა ვამაცუნინეს მუთუნი ფერო. უკული, ონჯუა ბორჯის, ძიუთ გაყაყუ თოლეფი, მარა მუშო გოკო! - თიჯგუა მეუგამუდ ხოც, კიბირეფწკმა ართო, ტვინი ხოლო ქგდურღვაფუაფ ვათანძარაშა დო ქგდოსქინ თიქ გაბორებულო.

ქიმუცუნეს კეისარც კიბირეფი ერღვაფილი დო გაფოჩებული სქუა დო გეუნწყეს ირფელი მუჭოთ მოხვადგნი.

მიინჭგ ცვაშა ხე კეისარქ. მუშენი ვადუზუკოლია მარგალეფიში ამბე. ართნერი რენანია თინეფი დო თინეფიში ხოჯეფი. ბრელშა მებკვათითია დუდი, მარა ვამაცვილესია იშენით, თიშენი ნამდა, ამდღა ხოლო ვაუჩქუნია კოც, ღურას მერნელეფი სო ოტყობინუანა შურცგნი.

მაცალეფი

ართი ბორიობა სერც ბათლომეს ცუდექ დააჭვგ. თიში მამალას ქიგეცუ ტუტბათ სკვამი ოდაქ, მუთუნიშ გიმოღალაქ ვაჭიშუ ნამთინც დო ქმწოსქიდეს მინდორც ერებამო. ბათლომეს ართი მაცალე ცუნდ, სახელო ისიდორე. ჯოგი აფუდ თის გიმნაჩემი დო იფირქ, გეიწვესხენქია ფარას, ახალი ოდაში ეიოგაფალო.

მაცალე აბა მუ მაცალე რე, გაჭირებას მუში ხუჯიში კოც ვალუდირთასგნი. ზიტყვას ოკო გურიში ჩამა: ცა ჯალეფც გოჩანც. თინეფი ართი ჯაში ტანშე რენა მუკნაფალა. კოჩიში მაცალე შხვა დიდა დო მუმაში სქი ორე, მარა ჯვეშ მარგალეფც ჯაში ცალეფშა ქიმუგურუაფ თინეფი დო ართი შური დო გურით ართიანწკმა გინოსქვილეფშა მაცალეფი ქიგუდვალ.

ქიმერთ ბათლომექ მაცალეშა დო ქოთხუ ფარა: ქიმმესხია დო ართი წანაში უკული დოირთინუანქია ურკებუო. იჩაკვირ ჭახანც ისიდორექ დო ვარია ქოუწუ მაცალეს: მაციდეს დიო ვამულალნია ჯოგიში ფარა, სუმი თუთაში უკული ზოთონჯი მაჭიშუანდ დო ვართი დაჭყინედ ცუდეში კეთება.

ისიდორეში ოსურქ ქიგეგონ თე რაგადი, გალე გიმილ, ცუდეშა დო დახე გიტყაბარუ ღვა. ენა მუ გეგონუა ჩქიმ ცუჯეფქ, მუნერი ტყურა უწუა გაუბედურებული მაცალეს: ნარღენდ ოსური, მარა ქომონჯიში გინორთი მუ არაგადედ დო გეუნჭირ კიბირი ნინას.

მიდართ გაცუდებულო ბათლომექ დო ქიგიაცუნ განგარებული გურით შარას. ისიდორეშე გური ვამორთუმ. მუჭო იფირქენდ მაცალე ტყურას უწინდგნი.

ბათლომე გეგნაზარ ოზეში ხიბაშა ისიდორექ დო რულაიათ გემნოსოფ ცუდეშა. გაანჯ კიდობანი დო გეშელგ თევრე პინტის მეკირილი ფარა. უკული ხანგაცალო გაგმოლ გალე დო უკახალენი ღობერც გეგნოსხაპუ. ოკვათაფუთ მოჭკირ შარა. ოსურქ ქმაკინდუ თოლი კიდობანშე ფარა ეშელგნი, მარა მუს თუთმაცენდ თე მუში ყაზაყინ თეშა გვალო ვაჩინ გურქ. ფარამო ეკათხოზგნი, მეჩამა ქაკოდდა მუს აწვალენდუა თეზმას იშენით გაწვალებურ კოც.

ბათლომე მიშგ გური ჭვილო დო მეფურცქინუნდ შარა-შარას. ტყაში პიც მიანჭგნი, შქა შარას ქოძირ მუდგარენი მეკირილი გილაძგნი, იშო-აშო გიჯინ მარა სოლეთინი კოჩიში სისანდობა ვარდ. თი აკანც ვახორანდ მითინი. გეჭოფ თე მუდგარენი, გონწგ გოსქვილი პინტი დო თოლეფც ვადუჯერ: ტკვაჩილი ფარა მილნოკირუე დინახალე. სისმარო ვორექიავო იფირქ ართი შვანც დო ქიმიწკიტონუ ღვანწკიშა, მარა მუქ ოკო ითირკო, ცხადი ორდ ირფელი.

ცუდეშა დორთელი ისიდორეს ოსურქ უწუ: დიო ვარია ქოუწი, გური გამკუცოთი დო უკული ფარამო ეკათხოზი ოკვათაფუთუნი, თენა მუ ორდუა. მესხება გოკოდუადა თაქ ვარცუნდუაო, ამარი. ეჯგუა გაჭირებას, მესხება ვარ, გვალო აჩუქენცია ფარას ჯგირი კოჩი მუში მაცალეს.

ისიდორექ ცებურც ქგმშადოხოდ დო ჭახანც მუთუნი ვათქუ.

– მივესხიკონი ვაგინედუა ბათლომეს თეზმა ფარა დო გემწარებუდუა ორჩინელც. – უწუ გითოცუნელო ისიდორექ. – ვაჩუქიკონი ხოლო უფრაში იცუაფუდუა: მონათ გინ-

მართუდუა დო მივოდინუანდია მაცალეს. ვარა, მუ გემო უღუნია ნაჩუქერი ცუდეში რინას. ასე, შარას გილახვილაფირი ფარას, ღორონთიში ჭყოლოფათ მირჩქინანცია ბათლომე დო ხვამა - წირუათ გასურენცია მუში დღალეფც.

უღორონთე კოჩი ვადევჯერც თე ამბეს. ვარა მუჭო ოკო დევჯერას მუჟამცთ, თის ოცად, სოდე ლიშის მუკაბინანც თევრე არგუნი მუკონწყასნი. მარა ორდეს ისიდორევჯგუა კოჩეფი. თინეფი ვარდესკონი ამდღარი დღაშა ვამართედ თე ქიანას.

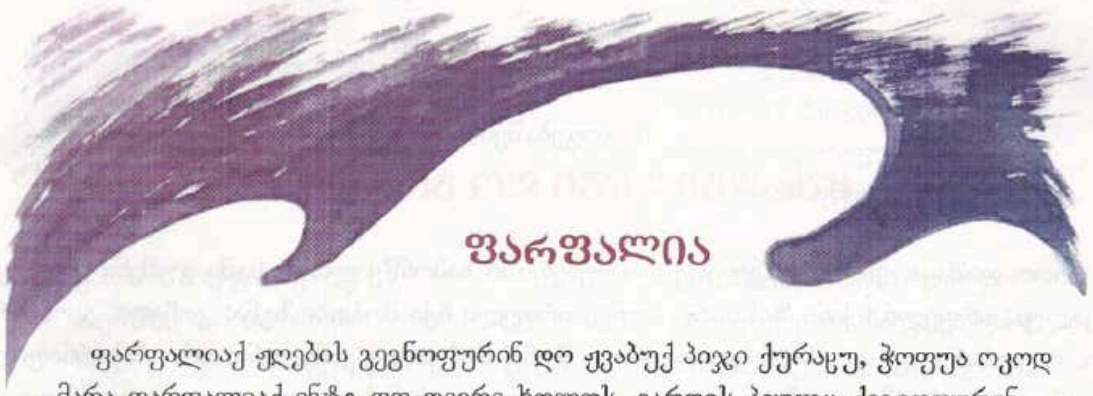

ფარფალია

ფარფალიაქ ჟღების გეგნოფურინ დო ჟვაბუქ პიჯი ქურაცუ, ჭოფუა ოკოდ მარა ფარფალიაქ ენტგ დო თევრე ხოლოს, ვარდის პეულც ქიგიოფურინ.

გარღვინჯებული ჟვაბუქ უწუ: მუშენი მენტია მა სი, ართი დღაში რინა გიღუნია ხვალე, ონჯუას იშენით დოღურუქია.

- ჩქიმი ართი დღაში რინა უჯგუნია სქანი წანობით რინას. მა ონდო შური მიდგგნი ვარდეფც აშვალაცაფუქია. სი ღურა დღაშა ჭყონჭყოს ენოხექია ირიათო. - უგამ ფარფალიაქ.

ნანა ვემიმდურუათ

ბაბას ვაგვანჭყორათგ დო
ნანა ვემიმდურუათ,
მარგალურო მარგალეფქ
კითხირი ქიდიბგურუათ.

ჩქინი არზეფი დობჭარათ,
ართო აკვოკათუათ,
ვარა შორშა ვამალნენა
„ჯანსულოში“ სხაპუათ.

ი. გოგებაშვილი

ყურდგელეფი დო გორდეფი

ართო დიშაყარეს ყურდგელეფქ დო მუნეფიში სამონწყალო რინაში გუშენი ქიდიჭყეს თვალუა; ირფელი ჩქინი ზისხირც შუნც, ირფელი ჩქი მობთხოზგნა: კოჩეფი, ჯოლორეფი, მაფურინჯეფი დო ნორტყეფი; ართი წუნც მოსვანჯა ვამილუნა, ირო შქურნაფილო დო წვალებურო მეურც ჩქინი დღალეფი; ათეჯგუა რინას ქოუჯგ დუდი დიფშქვიდუათ დო გავათუათ ირფელინი.

ათენა ქოთქვის დო ირულეს ტონბაშა. ტონბაში ძგას გორდეფი ეკოხედეს. ქოძირეს ყურდგელეფინი, აშქურნეს დო წყარც ქენოცის.

- აჰა, ჩქინდე უმოსი უბედურეფი ხოლო ქოცოფენა, ჩქინდა ხოლო ნოშქურუე მიდგარენეფც, თინეფც ვაუცვილგნა დუდი დო ჩქი მუშენი იპილათია, - თქუეს ყურდგელეფქ დო დირთეს უკახალე.

გერეში გერე

ოჩიქ გეთამამ დო ხოც რკინება მოუნდომ. ხოჯქ ქალეფშა ქიმიციკუ ოჩი. ასე ხოჯქ გეთამამ დო გომეშის ქარაგგ, მარა გომეშიქ ქალეფი ქიგიოტახ დო დუდი გუსოფგ.

გომორძგვილი გომეშის ხოლო გეგნართ ოჩი დო ხოჯიშ ლახალაქ დო მუნჭყვის ქიმიოსხაპ. მუნჭყვიქ ქიგიაშქ ჭყვა დო შური გაფარსაფუ. მუნჭყვის ქურშა ჭუკით გემთუტყობ. უბაკუ ქური დიხას მუნჭყვიქ მარა ჭიჭე ჭუკიქ ვაგაჭყანჭყ დო ღვარაფით მიდერულ ტყაშა. ჭუკი კატუქ ოჭოფ...

გერეში გერე ირო ცოფე,
თე მუორეს ქიმენდით,
ჩქინი ნტერც დოურინგდას
ხვალე ნძალაში იმენდით.

ვანორღვენო სამართალი

ქოიძირგნო მითინ კოჩი
თე ქიანას ურთანდგნი,
მიში ჭყოლოფუა გაფუ
ჭუმენერი დღა გითანდგნი.

მიქ მოიცუნუ ათე თუთა, -
ღუმა თუთაში მორთა რდგნი,
მი რე ათაში სქან რინაშო
დღა დო სერით ოცადგნი.

ვარა მი რე გალუაფუ
თეშ მადიდა დიხასგნი,
მიქ რე სქანი სარგებელო
თე მინდორეფი გითასგნი.

მიქ ეიორზ ათე ჩხარა
ოტიბუანც ქანასგნი,
მი რე ჭვემათ გიჩხაპუნცგ
ნაგოლოფა ცვანასგნი.

მის მოცუნცუ გაზარხული -
ზოთონც მუდგა თუასგნი,
მი რე ოფალაფუანცგ
ჯას, სქან დუნარგუასგნი.

ვანორღვენო სამართალი
გილურქუ დო ნდურენქგნი,
იშო მუთუნც ვარზენქგდო
აშო ირფელც თხულენქგნი.

ნანინა

ცუდე - გედგ დო
კოჩი - გერე,
ჩხოუ - გებიჯ,
ჯა - გეჩანს,
მარგალურიშ
ვამიჩქ გერე,
გეგნოთანგე -
მუს მერჩანს?
ჩხოუ ხოლო
გერენია,
შხვაში ნინა
ეკიშკვანს.

წყარს - დინოდგ დო
წყარს - დინორე,
წყარს - დინობიჯ,
- დინოჩანს,
ფერდის - მუკოდგ
დო მუკორე,
მუკობიჯ დო
მუკოჩანს;
ჯას - გითოდგ დო
ჯას - გითორე...
გინმათანგალ
ნინა სო რე?

ჩქიმ ნანინა
სატანკუჩხეს
გუთმოურთუნს
კოჩიშ ტანს:
წელიშ ეშე
მუკოქუნა,
წელიშ გიმე
მითმიდვანს;
მარგალურიშ
ვამიჩქ გერე
გეგნოთანგენ -
მუს მერჩანს?

ბ. ჯალაღონია

შხური

მედეა დო აიეტიში
ოხვამერი შხური,
მუთუნც ვამრაგადგქნი
მუშენი დემენდური.
ღორონთშა მაფ ზალებური
სქანი წკონდა შური.
სქან ტყებიშა გეჭარილი
რჩქინა ჯვეშ კოლხური
მილუდუ დო მივოდინენი
მა ეთი დღას ბღური,
რინტუეფშა გორთირე დო
თოლეფი ქიგიბწკური.

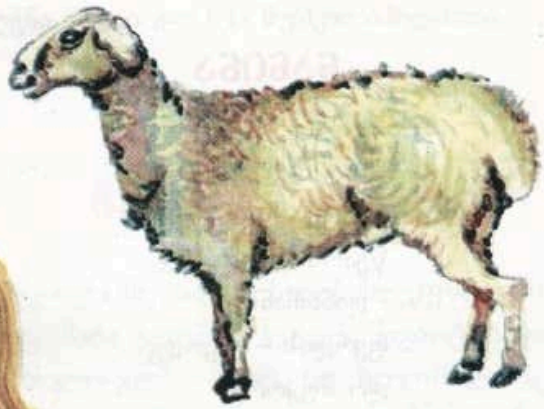

ჩვამა

ჭიჭე ჩხომიში მათხოზინე,
ურძლაფელა ჩვამა,
ხვალე ჭკუმ დო ხვალე შუნქ,
ვაიჩქ შხვაში ჩამა.
ფსუალეფი მუშო გოკო
ნინძგი გაფუ ყამა;
შორშე კვატას ქოგუქ, მარა
ვარექ იშ მასქვამა.
მა იშენით ვაბჯოგუქგ
უჩარდია ჩვამა,
წყარშე აშო ვეკურქუდა
ზღვას დოიხვამა.

ჯიმუში დოხორე დო ჯუჯელეში ფაცხა

არიკი

ორდეს ჟირი ჯიმალეფი - ვატია დო ბათია. ვატიას ხანდა ვაუცორდ. თქუანდ: დიხაში ნირზებათ მუთუნი სარგებელი ვეცინია, ცვანას ვარა ჭოროფა გაცუდენცია დო ვარა გოლოფა. უკლაში ჯიმა - ბათია, დღა დო სერით ვესვანჯგდ. ირო ხანდენდ დო მუში უსაქვარე უნჩაში ჯიმას ხოლო ეიჯუმანდ. ბაბა დო ნაიაქ ბაღანობას დულურეს ჯიმალეფც დო ომბოლო რდეს ნარდი, მოჯგირეფიში ჭყოლოფათ.

ვატიაქ ფარაში სხება ქიდიჭყ დო ვალეფქ ქიგიადგ. ნასხებ ფარათ მიდგარენეფიში დუქანც გითოხედ დო შუნდუ დო ჭკუმუნდგ. უკული ქგმაკათეს მევალეფქ დო ხორუაქ აცის გიმაჩამალქ. ვატიაში გეშა ბათიაქ ხოლო ქგმწოსქიდ მინდორო.

შხვა შარა ვაულუდეს დო გინოჭყვიდეს მიდგასიცინი მოინალეთ ქიმნაბიჯესკონი. ვატიაში ამბე უჩქუდეს დო მითინქ ვეჭოფ მოინალეთ, ბათიას ვარიას ვაურაგადდეს, მარა ჯიმა ვადატებედ უმინჯურო. ბრელი იფირქეს დო გინოჭყვიდეს შორი ქიანაშა ულა, სოდეთ ვატიაში ლალობუა ვაუჩქუდესგნი თექი. იდეს ართი მარა, იდეს ჟირი მარა დო ქოძირეს ართი დიდი, ჩეთ ვარკალანცგნი ეფერი დოხორე. ათე დოხორე ჯიმუში გვალაშე ცოფე გიშნათოლა. შორშე მიოჯინედინი თიში მასქვამას მუთუნც ვაძირგნდი ქიანას. მინილეს დო დოკოროცხეს დოხორეში ეჩდოვითი თოლი. თე დოხორე ნამდგარენი მაფას გიშუთოლაფუაფ ჯიმუში გვალაშე. ზარხულიში ჩხე დღალეფც ართი თუთას მუსვანჯებ თიში დინახლენი სირგილეს დო დამორჩილქ მაანჭგნი, უკული ქიმწუტებ უმინჯურო.

გეხარეს ჯიმალეფქ, მარა ბათიაქ მუდგარდგნი ჩაკვირი ქგდიჭყ: დოჭვემასგნი, ჯიმუ გონდღულუნია უწუ უნჩაში ჯიმას. ვატიაქ ვადეჯერ: თეჯგუა პელეტი დოხორეშა ჭვემას მუ აღოლენია თენა ჩქიმი ქორდასია დო სი სქანო დოგორია შხვადო მუდგა იცინი. ბათიას ვაკოდ ჯიმაში ჩარცხია დო ქოთხუ: თე ეჩდოვითი თოლშე ართი თოლი მა ქომუჩია დო ართო ქგვორდათია, მარა კონწარი ვარია ქოზოჯ ვატიაქ: ართი ცუდეს ჟირ ჯიმა ვერგგნია, უწუ; ოსურეფც ქიმიპუნანთგნი, გორთილი ოკო ვორდათია. მა დოხორეში გვერდის გუვაქირენქია დო ოხანდებელი ვამაცინია.

ეწყინ უკლაში ჯიმას, მარა მუ ქიმინკო დო ქიგიაცუნ ხვათახვალე, მოწყინაფილო, უჩინებ შარას. ხუთი დღას ქიმიშგ შქირენულო დო მამშვა დღას მიშელ ტყაშა. თე აკანც ცონიერი ჭუჭელეფი ჩანდ. აცხვაცხვუდ ჭუჭელეფი დო ეჟღვებილი აფუდ ტყები, მარა თმინულენდ დო იშენით მიშგ. მაშქვითა დღას გვალო მეღონდ, ჭყანა აფუდ გიშულირი დო ნდოლოს ქიმწინჯირ პიჯეშე. გიასისმარ: მიდგარენი ჩეთ მონწყილი კოჩქ ქმორთ დო უწუ-ათაქ ქიგედგია ჭუჭელეში ფაცხა, მალას ჭვემაია დღალეფი დიჭყაფუნია, უკული დოთგნცია დო ქოუჯგუნია ასეშე ქიმიაცუნე საქვარცგნი. გედირთ ბათიაქ დო ყამათ ქიდიჭყ ცონიერი ჭუჭელეფიში კვათუა. ჭუჭელა აჩამუდ, მარა ვემიოტუ იშენით ოქიმნალი. ართი მარაში დინახალე დოლობ გვარიანი ფართო ფაცხა, ჟი ისირით გეგნორთვ-

წყარც მელე ოფუტე რდ. მიდართ თექი, წანაში მუნაწიშახ გეიწესხ მარდიან კათას ლაიტი, ლებია, უკული ხოლო შხვა მეკონ-მოკონეფი გეიწულ დო გვარიანო მინწყუ. გოხოლუაში ტყაშე ხუმლა ჯალეფი მოკვათ დო დიშქათ დონწკირ. შქა ყებურც გაკარზ დაჩხირი დო თე შვანც ქიგიაშქვ ჭვემაქ, მარა მუთუნ ვანარლგდ ბათიას; ეკოხედ შქა ყებურც დო იტიბუანდ.

ართი მარას ვეგნულალ ჭვემას. მაჟრა მარას თირქ მალართ. დიო ჭიფას თგნდ დო უკულ შხუ-შხუთ ქიდიჭყ ფაშქუა. გეგნირჩიოლ მინდორეფქ, ჟი ქიგიოცინ თირც დო გალე იწანწალგდ ჩხურ, მარა თენა ხოლო ვანარლგდ ბათიას; ეკოხედ შქა ყებურც დო იტიბუანდ.

შკა სერც მიდგაქგრენი ქგმადირთ ბათიაში ფაცხას, - მენძელია, იძახგდ. გედირთ ბათიაქ, გამკანჯ კარი დო მუში უნჩაში ჯიმა ვა ქორენო ამარი. ჩხურუშე მობურაცილც ფერი ვეგნოძულ დო უპარპალანდ ლენჩქვეფი.

სქანიწკგმა ჩილათირი ვორექ დო ქგმაპატია, უწუ ვატიაქ, - გემნმაშქვია ფაცხაშა. ბათიაქ დინახლე გამნიცუნ დო ღიფა დაჩხირც ქეკახუნუ ჯიმა.

ჭვემაქ ქიდიჭყგნი, დონდღულაფე ვატიაში ჯიმუში დოხორე. შურო ვეგესქილადე მუთუნი, წყარო მიდურთუმ ჯიმუს დო ვატია ქგმწოლაფე მინდორო.

ვარწყექიაო, სქანი ჯიმუში დოხორეს ჩქიძი ჭუჭელეში ფაცხა ნოჯგვენიანი, - უგამ ბათიაქ. - უხანდებულ კოჩიში რინა ვეცუაფუნია, - დუზუკოლ ჯიმას.

ქუვორწყექია მა თეს დო ანწიანი წგმი მა ხოლო სქანცალო მივაცუნუქია ხანდას. - უპიჯ ვატიაქ ბათიას.

თი დღაში უკული ართო რდეს ჯიმალეფი. ვატიაქ ქიმიარჩქვან ხანდას. უკული პიტა ფიცარიში მაქადორი ქიგედგეს ართიანიში ხასლას. ოსურეფი ქიძიცუნეს. ბაღანეფქ გეურჩქინდეს დო ქორდეს გემუანო.

მუორე: ლიბ ოკო რდე გურაფას,
მუჭოთ რკინა ფურაფას.

ლალას უღუნობაში სამანჯელი ვეშელიებუნია.

ართი ჭვეთი ჩილამური ზღვაშე უმოსი მონკა რენია,

ართი ბარჯგიშა ვემკიღობენია.

გერც სახარებას უკითხენდესია დო იშენით ტყაშა იჯინედუა.

დანიელ ფიფია

ბულათია

(პოემაშე მუკნაჭყვიდა)

მისთი შარა მერჩამუნი
ზუგიდიშე ბჟაიოლც,
ჯვეში სოფელი ჭაქვინჯირე
ხვალე ჟირი სათიშ ოლც.

ვითი ვერსითი ვაილ'ნა
ქალადირთით დიკოხონცგ;
ქოძირითგ ოძირაფუ
ვაუჯერთგ თქვანი თოლცგ:

მუკი-მუკი სუკეფი რე
მოთინილი ფალო ტკილი,
ბაბუშობაშ ცურუეფით
გობონდღილი, გოფინილი;

ცაშა წვანდი უნჭუნ ფერი -
არძო შხუ დო არძო რჩინგ,
სუკიში წვანცგ ფუთქურამი
ცხიმურფი მუკორშვინგ.

ჟირგ საჯენიშ მაჟიაშე
ემერი წყურგილი მოსოფუნც',
გვართა-გვართა მუკმოხორცქგ,
ქუაში კიდას მიკოფუნცგ;

უკული ტკილცგ უზოგარო
გიანთხუ დო გვარგვალანც,
ჯუნუნც ცოროფილიშორო,
ბონუნცგ დო ხვარჩალანცგ;

თუდო ქვიშა ვარჩხილიში
ეთმოცენცგ, ვარკალანცგ;
ბჟაშ ჩხორიას გემშუტყობუ
შქას მიშაბარჩხალანცგ.

გიჯინექგ იშო-აშო
დუგარძლუ შური, გური.
ხეშქაგურიშორო მოჩქგ
ჯვეშ ოხვამე წენდიხური;

ჭითა გვალა, თუდო სქური,
ნაოხვამუ ობუჯური,
ჯვეშ ბორჯიში მოჭიშეფი
ამდღა არძო უმინჯური.

მუხური - ნაცხა გოჭკადილც
უჯინექგ კარაკანო;
მინდორი გინოსილონგირი
გოფაჩელე შხვა აკანო;

თუდოლეშე შორც იძირე
ურთა, თეკათი დო ეკი,
ჟიმოლეშე გვალას გვალა
მუნორცხილი ეკი-ეკი.

სქან წოხოლე სუკი გერე
შხვასგ მოხარცქაფილი,
სუკო კოჩი ვადაცოთა
ხეთგ გიჩქ გაფილი,

გინმიჯინე კანდიორო,
სქვამი მოცუნაფილი,
ჯვეში ჭაქვინჯური ჯიხა
თელ ოდიშის ცქვაფილი.

ქიანაში ოთხი ეიორთ - ქვეყნის ოთხი მხარე

ბჟაეიოლ (ელახ) - აღმოსავლეთი
ბჟადაალ - დასავლეთი
ბიჟღეთი (ორუმე) - ჩრდილოეთი
ოჩხანე - სამხრეთი

ბორჯი - დრო

უკუნი - საუკუნე
წანა - წელიწადი
თუთა - თვე
მარუო - კვირა
დღა - დღე
საათი - საათი (ძველ კოლხეთში „ბორჯიში ბარჯგი")
წუნი - წუთი
მერქა - წამი

წანაში ბორჯი - წელიწადის დრო

აფუნი - გაზაფხული
ზარხული - ზაფხული
დამორჩილი - შემოდგომა
ზოთონჯი - ზამთარი

თუთეფი - თვეები

ღურთუთა - იანვარი
ფურთუთა - თებერვალი
მელახ - მარტი
პირელი - აპრილი
მესეფი - მაისი
მანგი - ივნისი
კვირკვე - ივლისი
მარიამობა - აგვისტო
ეკენია - სექტემბერი
გიმათუთა - ოქტომბერი
გიორგობა - ნოემბერი
ქირსეთუთა - დეკემბერი

მარუოში დღალეფი - კვირის დღეები

თუთაშხა - ორშაბათი
თახაშხა - სამშაბათი
ჯუმაშხა - ოთხშაბათი
ცააშხა - ხუთშაბათი
ობიშხა - პარასკევი
შურიშხა - შაბათი
ჟაშხა - კვირა

დღა დო სერიში ბორჯეფი - დღე და ღამის დრო

ღიუ-ღაუ - ალიონი
ოჭმარე - დილა
ონდღე - შუადღე
ნაონდღერი - ნაშუადღევი
მაონჯუე - მოსალამოვებული
ონჯუა - საღამო
სერი - ღამე
შქასერი - შუაღამე

კოჩი გერე - კაცი დგას

ჩხოუ გებიჯ - ძროხა დგას

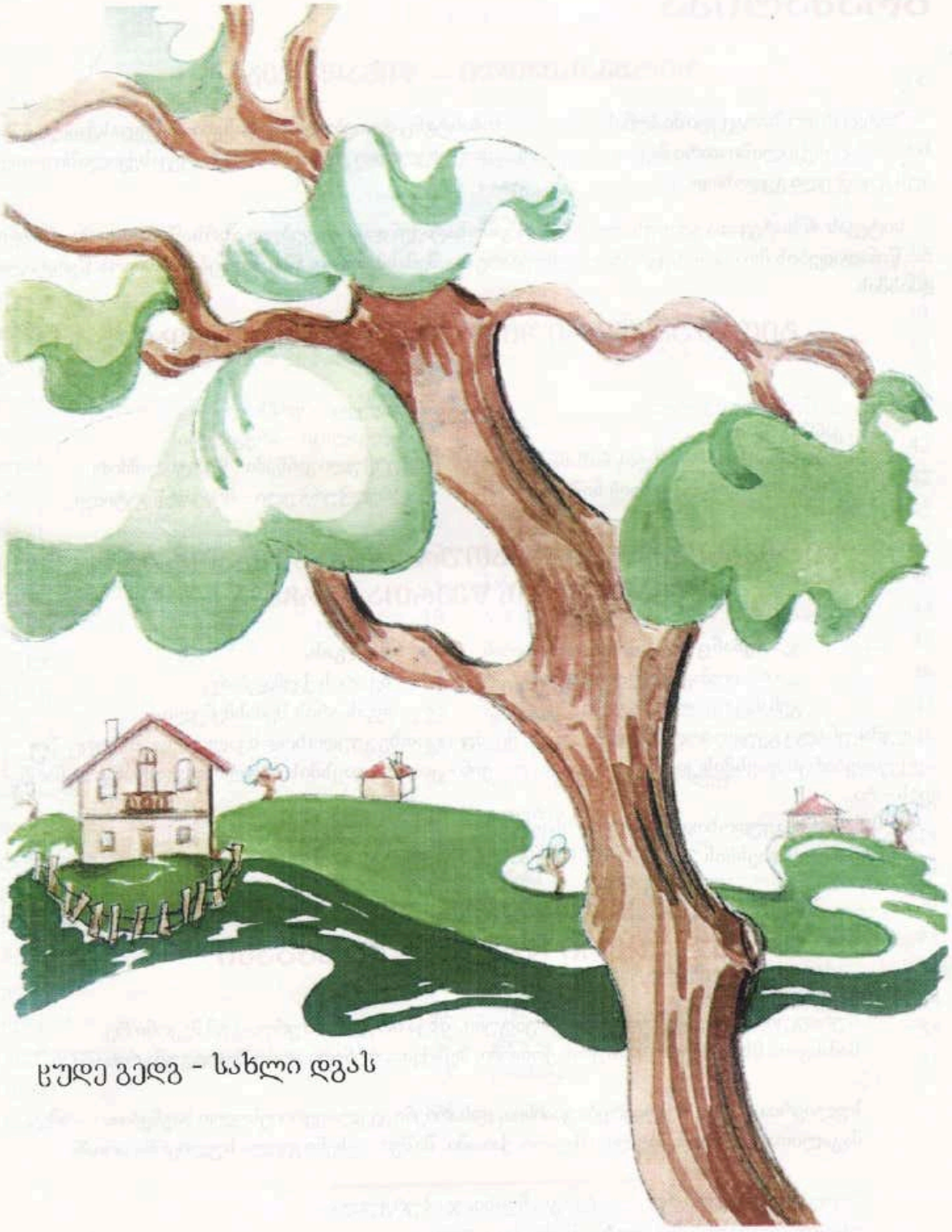

ცუდე გედგ - სახლი დგას

ჯა გეჩანც - ხე დგას

გრამატიკა

ზიტყვასქვილი — წინადადება

ზიტყვას დო ზიტყვეფიში ბუნას, ნამუთ გიმოხანტგნც მოთებული არზისგნი, ზიტყვასქვილი ჯოხო. ზიტყვასქვილიში თარი მაკათურეფი რენა: დოცუნელი დო ელმაჩამალი. ზიტყვასქვილიში დათებუს ჭურჭული გედოხოდ.

სიტყვას ან სიტყვათა ჯგუფს, რომლებიც გამოხატავენ დასრულებულ აზრს, წინადადება ეწოდება. წინადადების მთავარი წევრებია ქვემდებარე და შემასმენელი. წინადადების ბოლოს წერტილი დაისმის.

გიოშქუმალარი შინეფი — სასვენი ნიშნები

. ჭურჭული - წერტილი
, კანწი - მძიმე
! ძახინიში შინი - ძახილის ნიშანი
? ოკითხირ შინი - კითხვის ნიშანი
() კალუეფი - ფრჩხილები
„“ ჯკვალიკი - ბრჭყალები
; ჭურჭული კანწამი - წერტილ-მძიმე
... ბრელჭურჭული - მრავალწერტილი

ზიტყვასქვილიში მაკათურეფიში გიშაგორუა — წინადადების წევრთა გარჩევა

ჯა გეჩანც.
ჯა რე დუმაცუნალი.
გეჩანც რე ელმაჩამალი.

ხე დგას.
ხე არის ქვემდებარე.
დგას არის შემასმენელი.

დუმაცუნალც გეუდოხოდ ოკითხე: მუ დო მი. მი ოკითხე გეუდოხოდ ხვალე კოც, შხვეფც-შუ ქვემდებარეს დაესმის კითხვები: ვინ და რა. ვინ - კითხვა დაესმის მხოლოდ ადამიანს, დანარჩენებს - რა.

ელმაჩამალც გეუდოხოდ ოკითხე: მუს ორთ?
შემასმენელს დაესმის კითხვა: რას შვრება?

შურდგუმილი დო შურუდგუმ მეკონი — სულიერი და უსულო საგანი

შურდგუმილი რე მუსუთ შური ენუდგუნი, შხვა ირფელი შურუდგუმ მეკონი რე. სამანგათ: ჩხოუ, ნგერი, შხური, ქოთომი, ზესქვი... თენეფი არძო შურდგუმა რენა.

სულიერია რასაც სულიერება გააჩნია, დანარჩენი ყველაფერი უსულო საგნებია. მაგალითად: ძროხა, მგელი, ცხვარი, ქათამი, შაშვი... ესენი ყველა სულიერნი არიან.

შურუდგუმ მეკონი რე: ქუა, ბერგი, ჩუანი, ჯა ბურჭული...
უსულო საგნებია: ქვა, თოხი, ქვაბი, ხე, ცული...

სარჩევი

შესავალი . . . 3
ერთბგერიანი სიტყვები მეგრულში . . . 4
ია . . . 5
ნაია . . . 6
ნიში . . . 7
და . . . 8
ოდოია . . . 9
ხაია . . . 10
ჯა . . . 11
კოკი . . . 12
თიკი . . . 13
თუთა . . . 14
ბია . . . 15
თირი . . . 16
გორდი . . . 17
ჩხოუ . . . 18
თხუმუ . . . 19
უშქური . . . 20
სქიბუ . . . 21
ციბა . . . 22
ქილორი . . . 23
მაფშალია . . . 24
ღუ . . . 25
ტორონჯი . . . 26
ერქემი . . . 27
სქვერი . . . 28
ზესქვი . . . 29
ყნწ . . . 30
მუნჭყვი . . . 31
წყურგილე . . . 32
პეული . . . 33
ძეკვენი . . . 34
ჟეჟლები . . . 35
ცა . . . 36
ჰალაია . . . 37
***(ბჟა დია რე ჩქიმი) . . . 38
***(აია რე) . . . 38
გორდი დო ნალი . . . 38
აფუნი . . . 39
ჩქიმ ჯარგვალიში ხოლოს . . . 39
თუთაშფერი თუთაშხას . . . 39
ცირა დო მაფურინჯეფი . . . 40
თედოში ყვარია . . . 41
გურმულირი ქოთომი . . . 42
ბარბალია . . . 42
ოფუტე . . . 42
მაჭირხოლი . . . 43
ნანაში ნინა . . . 43
ბონილი ლეჯი . . . 44
მარგალიში ხოჯი . . . 45
მაცალეფი . . . 46
ფარფალია . . . 47
ნანა ვეშიძდურუათ . . . 48
ყურგლელეფი დო გორდეფი . . . 48
გერეში გერე . . . 48
ვანორღვენო სამართალი . . . 49
ნანინა . . . 49
შხური . . . 50
ჩვამა . . . 51
ჯიმუში დოხორე დო ჭუჭელეში ფაცხა . . . 52
ბულათია . . . 54
ეიორთ დო ბორჯი . . . 55
გრამატიკა . . . 58

გამომცემელი	**გულიკო ხარჩილავა**
შემდგენელი	**გიორგი სიჭინავა**
რედაქტორი	**ზაურ ბერაძე**
მხატვარი	**ვალერი კილასონია**
გარეკანის მხატვარი	**კავალი შანავა**
კონსულტანტი	**თამაზ ფიფია**

ტექრედაქტორი	**ვ. ოდიშელი**
კორექტორი	**ზ. თოდუა**

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 15.02.2002. ნაბეჭდი თაბახი 7,5.